

مندرجہ سی

کاظم بک -

ر. ف.

بابر خان -

نوشیروان یاوشف

تورک تاتار تلی -

ن. یاوشف.

دین در سسارینہ تمقید

مناسبتی یامن -

س. نیکبولاط

آدم بالارینک عدلری -

«المقطف»

خاتونلر -

عبدالحمید المسلمی

آروپا مدنیتمینینک

فائده و ضرری

تارانچی تورکلر ندہ

خاتون قز -

ن. عبدالصمد اوغلی

آنا تلی و لغت -

امام حرات آیداروف

مطبوعات خلاصہ سی -

مر اسفله و مخابره -

اورسکی، نا معلوم، تاشکند

نیکولسکی پاسیولکدہ

اوقو اشلری -

محمد کمال مظفر

مطبوع اثر لار -

اشعار

شورا

عدد ۱۱

۱ اییون = سنہ ۱۹۱۷

محرری: رضا الدین بن فخر الدین

«ناشری: م. سالر و م. ذاکر رمیپلر»

بوتون روسیه مسلمانلری دقتینه

بوتون روسیه مسلمانلری اسیزدی آلدندن مهسکه وده مسلمان
عسکریلری و کیلیری طرفدن یاسالغان کیکاش مجلسی «بوتون
روسیه مسلمان عسکریلرینگ موقت شوراسی» اسمنده بر مؤسسه
یاصاب، اولد مؤسسه که اوشو اشلرنی طابشردی:

۱) ۱۵۱ نجی ایوندنده سوکه قالدرمیچه بوتون روسیه
مسلمان عسکریلر اسیزدن جیبو؛

۲) بو اسیزدکه پراغرام حاضرلهو؛

۳) مسلمان عسکریلرن اوچریدیتلنی صابراپه صابلاولرینه
حاضرلهو؛

۴) مسلمان عسکریلرن برله شدرو (آرکانیزاوات ایتو)؛

۵) مسلمان عسکریلرنگ حاللرن باخشر تو چاره لرینه کر شو.
بو اشلرنی باشقارواو چون، خصوصاً اوچریدیتلنی صابراپه صابلاو
لرینه حاضرلهو او چون بیک کوب اش اشله رکه؛ بیک کوب رساله لر
باسدروب طاراتورغه، تورلی اورنلرغه خطیلر بیه رکه حتی
مسلمان عسکریلرینه مخصوص غزیه نشر ایه رکه طوغری
کیله چکدر.

بو اشلر بارسیده آقچهغه توقف ایتکانلکر تندن بو مکتوبمز
بله بوتون روسیه مسلمانلرینه مراجعت ایتوب، بو عسکری
شوراعه مادی یاردهم قوللرن سوزوغه و هر وقتده معنوی یاردهمده
بولوب طوروغه آلارنی دعوت ایه مز هم میلیون یارملاپ بولغان
صلادات قارداشلری آراسنه فکر طاراتو ایشنه مسلمانلرنگ یاردهم
ایته چکلرینه زور امید باغلیمز.
موقت شورانک آدرسی؛

Казань, Временный Всероссийский Мусульман-
ский Военный Советъ.

باشقه کارته لرنگده بو مرجعته مزنی کوجروب درج ایتولرن اوتهمز.
موقت شورانک رئیسی: برابر شجیک الیاس آلکین.
سرکاتب اوچون: عبدالعزیز متاسیف.

شهر:

دوستلریمه!

(جینده یوزوب طوغان، ایلکه قوناغه قایتایم)

(زبله یلوك كوینه)

جرلا گرجی دوستلره، اوینا گرجی

آجگرچی دردلی کوگمنی؛

سویله گرجی بهملی قرق سوزلر

چیشگرچی بهملی تلمنی...!

جرلا گرجی موگلی ناتار جرن

اوینا گرجی اوزون کویلرن؛

کوز آدیبه کیلسون اوتکان عمرم،

بهملی، ماتور، آياز کونلرم...

یورگان ایدم مین ده ابر کنلکده،

ایرکن قوشدای جینک کورمیچه؛

یهش یوره که که کیگ یول میدان بیروب،

طوقونلقنک حالن بلمیچه...

صوقدی یازمش یقدی ایاق اوستدن،

کوگمنی طوقون یاصادی.

یر طوزدردی... ایدکی امیدلرنی

«گلر» منی توکدی- نابتادی..

تقدیر منی دوستلر نه لله قایا

اولا قدردی جینکه، براقعه.

بیک اوگفایسز، جینن، بیک آور شول

اوز ایلمکدن جینده... براقده...!

طالپنادر بهیهش دردلی کوگن

نه لله قایا براق... اوچارغه.

یول اوستنده طورغان طاو تاشلرنی

ایرکن قوشدای اوچوب اوزارغه...

کوجسز لکن سیزوب طوقونلقده

ایزله کوگن، اوزوله یوره کلر،

صزلی بقر یانا، قانلر قاینی،

یالقون برله طولا کوکره کلر...

مونه، دوستلر، ایندی بات ایبلردن

طوغان ایلکه کیلدم قوناغه...!

قایغو یله صغان موگسو کوگن

آجلسون دیم بر آز بو یاقده...

جرلا گرجی نه بده، طوغان قایلر!

ایسکی موگسو ناتار جزلارن،

اوینا گرجی سوزوب زبله بلوکنی...

ایرکنلکنی صاغیوب جلارمون.

جلاسونچی دردلی اسکرینکا،

موگلاسونچی موگلی کیتارا...

جلاب، جزلاب شولا کوزلرمدن

بار قایغومنی صعوب خجارا...

۲۳ شعبان - ۱۳۳۵ سنه

۱ مای - ۱۹۱۷ سنه

شهر آذربایجان و الوقوع حادثه

روسیه اسلامبرینگ عالمگیری اعوذنی خجقروبی یا که یاشروغی اوکو، توز وچالما قوبرغی حقتدهغی بحسار برله دنیانی شاولاتقان وهربری بر توری روایت کوجروب قارا قاراشی باقانه باقا کیلوب طورغان وقتارنده، مدرسه شاکرداری ایچون وقتغه کوره بیک اهمیتی بردرس کتابی (مختصر الوقایه) حاضرلهب بیروچی آدمده کاظم بک ایدی .

مختصر الوقایه کتابی شول قدر درست و اعتبار برله باصلغان ایدی که مونی لازم درجهده تقدیر ایشه بلور ایچونده بیک زور کلمات کیرهک. کاشکی ممکن بولسه ایدی ده مصنف اوزی قبردن قایتوب شول اثرینگ نی روشده باصلغانینی کورسه ایدی ! : کاظم بک اشله گان روشده گی خدمتی مختصر الوقایه صاحبی هیچ کمدن امید ایتمگان بولسه کیرهک . حقیقت حالده، «مختصر الوقایه» که خدمت ایتوجیلر آراسنده کاظم بک درجه سنده فائده لی خدمت کورساتوچی کشی بولغانلقنی بز بلایمیز .

اوقور اوچون تورکی تادم قولغه آنورلق هیچ بر اثر یوق وقتده «محمدیه» اسملی مشهور اثرنی قازان شهرنده باصدروچی و تورکی تانوجیلر ایچون بیک یاخشی لقمه حاضرلهب بیروچی کشیده کاظم بک بولدی .

اوشبو سبیلردن بز، کاظم بک همده آنک فایلیه سی حقتده جیغان نرسه لرمنی بو یرگه اورنلاشدرمقچی بولامز ومونده قدر سویله نگان معامله لری ایچون بر قدر مکافات قیلونی اوزمز ایچون لازم بر اش ایتوب تابامز .

کاظم بک، اوز عصرنده روسیه مسلمانلرینه بیک معلوم بر

کاظم بک

۱۸۷۱ - ۱۸۰۱

تتو وقتنده بیک کوب ترجمه حاللر و تاریخی معلوماتلر یازلغان دفترلرمن یوغالوب تلف بولغانلری حالده کاظم بک حقتدهغی یازولرمز سلامت قالدیلر . «آثار» ده باری مسلمانلرنگ مشهور آدملرینی گنه جیغانلغمز سبیلی رسمی صورتده خریستیانلق قبول ایتکان کاظم بک ایچون آنده اورن بولمادی . بتونلای یازمی قالدرو، جیغان معلوماتمنی تاراتوب ضایع قیلوغه ده کوکلم کوغادی . شول سبیلی «شورا» ده درج قیلونی موافق کوردم . رسمی صورتده خریستیانلق قبول ایتکانلگی معلوم بولسه ده آنک خانمه سی بزگه معلوم توگل . بو، الله تعالی بک اوزینه خاص بولغان بر سر . بوسر آچقچی برله بزنگ آرامز، مشرق برله مغرب آراسی قدر یراق . «آر» قومندن بعض بر اوللرنی اسلام دینینه کرتو برله شول وقتدهغی حکومت طرفندن شیخ محمدعلی توتاری (رحمه الله) زور بلاغه دوچار ایتولگانده شونی کاظم بک آرالادی و سلامت قالدوینه سبب بولدی، دیب ایشکانم بار .

«ماجقار» بایلرندن بعضیلری داملا عبدالله بن یحیی حضرتلری اوستندن حکومت که چاقمان وقتلرنده، اوشنداق دشمنلری، مرجانی حضرتلری اوستندن دانوس یاصاب بلا قازانینه صالحانلرنده همده علی اصغر اسملی بر آدم ماجراسنده قازان اماملرندن شاه احمد بن بایزید عیبلی صانالغاننده کاظم بک طریشوی سبیلی مونلرنگ هر بری نجات تابدیلهر و فلاکت کورمی قالدیلر دیب سویله وچیلرنی کوب کوردم وشوشی مسئلهلرنی ایضاحلر قیلدردم .

سورگنده بولغان آتاسی برله کور شور ایچون استرخان شهرینه کیلگاج نیندی سبیلر که کوره در انگلیز میسیونرلری برله تاشوب الفت پیدا قیلدی و آنردن انگلیزچه او قودی، سوکره آنلرنگ دلالترلی برله ۱۸۲۵ (۱۲۴۰) ۲۹ اییونده خرستیان دینینه کردی.

انگلیز میسیونرلری مونک عریجه و فارسیجه لسانلرنی بلوندن اوستون علوم اسلامیه ده ید طولی صاحبی بولغانلغندن غایت شادلانیدیلر و خرستیانلق نشر ایتو حقدنه کوب فائده لر کوره چکلرینی امید ایتدیلر. انگلتره که بیارو اجتهادنده یورسه لرده روسیه حکومتی رضا بولماغانلقدن بو مقصودلری میدان غه چیقمادی. کاظم بک ایسه انگلتره که بیارلمازلگی بلیگانندن سوک برر توری خدمت سوراب خارجه نظارتینه عرضحال بیردی و شوکا کوره بر یولی مک صوم و سنه وی سیکر یوز صوم وظیفه برله «اومسکی» شهرنده گتیرال غویرناتور حضورینه تلماج بولوحقدنه اوشبو سنه ۲۵ نجی آوغوستده ایمپراطور فرمانی صادر بولدی.

کاظم بک، اوزینه تعین ایتولگان خدمت اورنینه سفرکه چاقوب قازان شهرینه یتکانده خسته له ندی و شونده طوقتاب قالدی. خلق آراسنده: «خرستیان دینی قبول ایتوی ایچون روسیه حکومتی کاظم بکنی سییریانغه یوالادی» دیب بر سوز فاش بولغانلقدن مونی «اومسکی» که بیارو موافق توکل ایکان دیب حکومت «اومسکی» سفرندن توقتاتوب کاظم بکنی «قازان» ده «دارالفنون» ده شرق ادبیاتی معلمی نصب ایتدی (۱۸۲۶-۱۲۴۲ نجی یل ۳۱ نجی اوکتابرده).

۱۸۳۱ نجی یل ۱۰ نجی آپریلده آدیگونکت پرافیسور ۱۸۳۵ نجی یل ۲۰ نجی اوکتابرده نادورنی ساوتنیک، ۲۹ نجی دیکابرده ایمپراتور آقادیما ناوک اعضاسی و مخبری بولوب انتخاب ایتولدی. ۱۸۳۶ ده ۴ نجی نوپابرده ایکسترو اوردینارنی ۱۸۳۷ ده ۱ نجی آوغوستده قازان دارالفنونینگ اوردینارنی پرافیسوری بولوب صایلانندی و ۱۸۴۹ ده «پتربورغ» شهرنده گی «دارالفنون» ده فارسی لسانی معلمی بولوب قازاندن کوچدی. اوشبو خدمتی ایله برابر داخلیه و زراتیه تابع جیت دینلرنی نظارت قیلوچی دیارنامیت برله ایمپراتور کانسیله ریه سنده ده خدمت ایتدی و سینود تکلیفی بونجه خرستیان دینی کتابلرنی تور کیچه که ترجمه قیلدی. ۱۸۴۲ ده ۲۰ نجی نوپابرده استانسکی ساوه تیک و ۱۸۵۵-

۱۸۵۹ هم ۱۸۶۸ ده پتربورغ دارالفنونده شرق لسانلرینگ اوردینارنی پرافیسوری، ۱۸۶۳ نجی یل ۵ نجی آپریلده تانی ساوه تیک، ۱۸۶۹ ده ۱۸ نجی مایده شرق ادیاتینگ دو قتوری عنوانلرنی حازر بولدی و آق آرول، ولادیمیر ۴ نجی درجه، آتا هم استانسلاف ۱ نجی درجه اوردینلرنی حامل ایدی.

ذات ایدی. بو کونده آوروپا و آسیا عالمیری آراسنده الوغ آدملردن سانالوب پرافیسور و «استاذ» عنوانلری برله یاد ایتولنه در. اسمی اینسیکلوپیدی لر و علمی اثرلرده ذکر قیلنه طورغان تاریخی آدملردندر.

مونک خرستیانلق قبول ایتوی حقدنه غی خبرکه اشاناسم کیلمی ایدی. خصوصاً «مفتاح کنوز القرآن» اسملی اثرینه یازغان مقدمه سینگ دیباچه سینی اوقوغانم سوکنده مونک، خالص بر اسلام عالمی بولاجغینه کوکلم قرار تابقان ایدی. خرستیان بولو خبرینی بعض کیشیلر تعصبلری یا که دشمنلقلری سببلی تاراتقانلردر دیب ظن ایته باشلادم. اوشبو حقدنه تفتیش و تحقیق ایتوب معلومات یازو حقدنه «پتروغراد» شهرنده محترم لطف الله افندی که بر مکتوب کوندردم. جوابی، ظنمنی درست که چیقارودن عبارت بولور، دیب امید ایته در ایدم. مکتوبه جواب کیلدی. لکن جواب مینم ظنمنی درستهب توکل بلکه خطاغه چیقارودن عبارت بولدی.

لطف الله افندی، کاظم بک حقدنه. شول کونده سلامت بولغان کیلونی قولنده صاقلانا طورغان فورمولرنی اسپیسکسینی (رسمی ترجمه حالینی) کوچروب بیاردی. شوکا «براقاوز» ده یازغان نرسه لر نی ده قوشقان ایدی. بز ایسه شوشی ایکی ترجمه خالدن بر خلاصه یاصادق. اول «خلاصه» ایسه اوشبودر:

کاظم بکنگ اولگی (مسلمان وقتنده غی) اسمی محمد علی بک بولوب آتاسی میرزا کاظم بک، آنک آتاسی نظر محمدخان.

نظر محمدخان، ایران مملکتنده الوغ میرزالردن و حضرت فاطمه نسلندن بولغان سیدلردن ایدی. آنک اوغلی میرزا کاظم بک «دربنده» شهرنده طوردی و بعض بر حالرکه مجبور بولوب حجاز طرفینه سفر قیلدی. ائک الک «مدینه» که و آندن ده «مکه» که باردی. آندن کبری ایران مملکتته قایتدی و «رشت» شهرنده طوردی. ۱۸۰۸ (۱۲۲۳) ده تکرار «دربنده» که کوچدی ومونده کیلگاج علما طرفندن «شیخ الاسلام» لق منصبنه انتخاب قیلندی. (بو وقتده «دربنده» ایران غه تابع ایدی).

دربنده، روسیه طرفندن ضبط ایتولگان سوکنده دشمنلری اوشبو شیخ الاسلام میرزا کاظم حقدنه: «عربستانده قاجوب یاتوچی دربنده خانی برله ده مخبره قیله در» دیب روسیه حکومتینه دانوس (سمایت) قیلدیلر. شول سیدن میرزا کاظم ۱۸۲۱ تاریخده دربنده دن استرخان شهرینه سورگون که بیارلادی. خاتونی (کاظم بکنگ آتاسی) شرف النساء اسمنده بولوب ۱۸۰۵ (۱۲۲۰) ده وفات بولغان ایدی. میرزا محمد علی ۱۸۰۱ (۱۲۱۶) نجی یل ۲۲ نجی ایول (۲۳ نجی ربیع الاول) ده «رشت» شهرنده دنیاغه کیلوب، یکیت بولغاندن سوک معتبر کیمسه لر حضورنده علوم تحصیل ایتدی.

نجی بل ۳ نجی فیورالده نیقولای بارائینسکی که ایرگه چیقدی. اوشبو بالالرینگ بو کونده فرعلری کوب بولوب هربری زور اورنده درلر.

کتاب علمای و مطابع (مجله الاحرام)

مطبوعه عاظمه کورلکانا غرمنتری (۱۰) سید رضانگ قریم خانلری حقنده ۱۴۶۶ دن ۱۶۳۴ نجی بل غه قدر یازغان «السبع السیاره اسمنده کی تور کی تاریخنی کاظم بک ۱۸۳۹ ده «قازان» ده طبع ایتدردی و اوشبونک برابرینه آقادیما تاوک، «دیمیدوف» مکافاتنی ییردی. (۲) او یغورلر حقنده بولغان نقیشلر. مونی ۱۸۴۱ ده پراسویشچینه ژورنالده طبع ایتدردی. (۳) ۱۸۴۵ ده «قازان» شهرنده «مختصر الوقایه» نی تصحیح ایتوب باصدردی. (۴) در بند تاریخنی انگلیزجه یازوب ۱۸۵۰ ده «پیتربورغ» ده طبع ایتدردی. (۵) شرق تلرنده اوچری طورغان روس سوزلرینی بیان ایتوب بر اثر شرقیلدی. (۶) «مریدلک هم شامل» اسمنده روسجه بر اثر ترتیب ایتوب ۱۸۵۹ ده روسکی اصلواده باصدردی (عدد ۲، ۵، ۸، ۱۰، ۷) باب و بایدلر. (۹) ایرانده دینی و سیاسی غوغالر. اوشبو ایکی اثرینی نیندی تلرده یازغانغی معلوم بولمادی. (۱۰) «التحقیرة فی علم الادب» اسمنده هم بر اثری بولوب ۱۲۴۹-۱۸۳۳ ده قازانده طبع ایتدرگان ایدی. مونده ایسه علوم عربیه و فارسیه آداینک تاریخنی بیان ایتوله در. (اوقا شهرنده طورغان و قتمده آخوند خیرالله عثمانوف کتبخانه سنده کورگان ایدم). (۱۱) قازان شهرنده «محمدیه» نی طبع ایتدردی.

چیز الحالی از نفعان مخلص ان جناب نزد حضرت آمده از اولاد است
سایر همه ذکر نمود و مخلص بسیار رشتان از تذکره بعد از اولاد است
چند مکمل بطور ۱۸ آور کد مرتب شده بهمان صورت مورالیه کد است
شد که در وقت تکمیل ان است یعنی سو ۱۸ در فرایند
و بعضی برانند که ای جانب در همه جا در زمان مخلص
بسم باقی می ماند

کتاب

کاظم بک طرفندن شیخ محمد علی نوتتاری حضرتلرینه یازغان مکتوب.

کاظم بک ننگ علم کشیسی، اش کشیسی ایکانلگینی کورسه ته طورغان دلیل، تصحیح قیلوب باصدرغان «مختصر الوقایه» بولسه کیرهک. احتمال آنک باشقه زور اشری ده باردر. احتمال دارالفنوننده بولغان خدمتاری دخی ده فائیدلیرهک بولغاندر. لکن آنلر بزگه معلوم توکل. بز اوزمزگه معلوم بولغان نرسه لرگه کوره گنه حکم قبله مز.
مختصر کتابی، مبتدی شاگردلر طرفندن یازلو سبیلی تمام تحریف قینوب بئکان بولغان. کاظم بک شونی زور بر اجتهاد برله درستلرگان و هر ضمیرنگ مرجمینی کورساتو اوستینه مبتدا و خبر هم عطف علامتلی ده قویوب بارغان. شول سیدن بو نسخه نی مالک بولغان شاگردلر کتابنی طوغری آتلاو حقنده کوب بیگلک کوره لر ایدی. اوقوغان و قتمزده بو نسخه بر ایکی شاگردده بار ایدی. یک یالوندروب غنه بر ایکی ساعت وعده برله یوروب طورالر ایدی. اما بایلغمز بولماغان سبیلی اوزمز مالک بولا آلمادق. «لیت» و «لعل» دیب یورسه کده «لیس» دن باشقه نرسه کورلمادی. شول سبیلی بز اوزمز یازوب اوقودق.

کاظم بک (میرزا محمد علی)، روس لسائینی بلودن اوستون انگلیز و فرانسزجه بله در، لازم درجه ده شرق حاللری برله آشنا ایدی. شونگ ایچون آوروپا مستشرقلری مونی بک یوغاری کوتاردیلر. فنی و علمی جمعیتلرنگ کوبسینه اعضا ایتوب صایلا دیلر.
کاظم بک ۱۸۴۲ ده ۱۸ نجی فیورالده پراسقوویا آلکساندر قزی کوستلویتسوا برله ازدواج ایتدی. مزبوره ایسه ۱۸۵۴ نجی یل ۲۵ نجی نوپا برده وفات بولدی. اوشبو خاتونتدن بولغان بالالری مولر در:
(۱) آلکساندر. ۱۸۴۴ ده ۲۸ نجی نوپا برده دنیاغه کیلوب ۱۸۷۲ ده ۳۰ نجی آپریلده ماریا لیف تولستووی قزی برله ازدواج ایتدی.
(۲) اولغا. ۱۸۴۳ ده ۲۰ نجی نوپا برده کیلوب دنیاغه ۱۸۶۴

المحمد لمحمد التفكير في آيات الآيات والصلوة على مركز دائرة الاتصالات
والسلام على الواصلين والحمد لله رب العالمين
السلام

اوشبو مطبوع مختصر ٢٣٤ بيت وهر بيت ١٢
بولدن عبارت بولوب قالون وياخشي كغندگه باصافان.
آخرنده اوشبو روشده يازالغان :

فخرا عرض سلام و تحية متكافئة الى العالم العاضل الذي قد خصه الله بعبارة فاضلة ودرجه عالية
وميزة فاخرة وطمح سالك مستقيم وخلق حسن كريم وعلم مستقل منلدى زمانا عظيم وفضل باعزى
ضياء للظالمين عظيم اعى به التحرير المحقق والدير المدقق صاحب التحرير والتقرير والسلب والاسم الجليل
والتزوير افضل عبادة الله **دامتلا عبد الله سلمه الله تعالى** عن آفات الدهر واخره تحت جناحي
الرحمة والغفر من مخلصه المحب الجاني محمد على بن محمد كاظم فاني سد ساحة شئت نسيها
بعد طعل اتمل شرف لغاتكم واستغدت من ميسر حضوركم وتلدت من لغات صحفكم وتشتفت من بهارج
مناجلم لم انزل اذكركم يوم سعة ساعات البهجة والسرور ودفقات الوصل والمجور قد ابلت
كنت في سلك مصاحبكم ابدا فافوز فوزا عظيما فتم اني قد اتممت به فضل الله وقوته كتاب القافية
الموسر بمختصر الوفاة للامام عبيد الله صدر الشريعة قدس الله سره ونور منجيه فما ارسل
الكلمة النسخ المطبوعة كتابا لليون سني هدية لطائفةكم واروحى الله ان يثبني بالقبول في كل يوم
هند الوصول ويكون باعثا كرحس المحبم اني والله اعلم وعلى خير صلواتكم والبركات

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب في اليوم
الثالث من العشر الثالث من الشهر السابع من السنة
الاخرى من الشرح السادس من المائة الثالثة من
الالف الثاني من الهجرة الثانية النبوية .
كاظم بك. اوشبو اثرني تصحيح حقه بره وونك
يارد مندن فائده لنگانلگيني سوبله سده بو بره وونك
كيم ايگانلگي بزگه معلوم بولمادي. باش طرفينه يازغان
عربي مقاله سنده لحن و فاحش خطالر و عبرلر نك
مخوره لرينه موافق توگل تعبيرلر كوب. آخرده غي
«تمت الكتاب» يده درست توگل .

موندن باشقه كاظم بك اوشبو مطبوع «مختصر»
حقنه روسجه بر مقدمه يازغان ومونده ايسه فقه
اسلامي، اجتهاد ومجتهدلر، مختصر مؤلفي و آنك
شارحلي و شرحلي حقه خيلي معلومات بيرگان.

بو روسجه اثرنگ اصل نسخه سيني كورمادك ايسه ده اورنيورغ
دوخا نوئي صوبراينه سنده ترجمان محمد سليم بن ايشم محمد اميد
بايوف طرفندن ترجمه ايتولوب ٨٨ بيتده ١٨٩٠ هجوي ميلاديه
«اوقا» شهرنده طبع ايتولگان توركيچه ترجمه سيني مطالعه
قيلدق. مونك ٥ هجوي باندده اوشبو مضمونده بيان بار:
«مختصر»، حنفي مذهبه تابع مملكتلر نك شاگردلر نده
مستعمل ومقبول بر اثر بولغانلقدن نسخه سينگ درست بولوينه الوغ بر
احتياج بار ايدى. شونك ايجون لازم درجه ده تصحيح ايتوب
موني باصدررغه لزوم كورلدى. قازانده بولغان كتاب سوداگرلري
مجرد كسب وفائده حاصل ايتو قصدى برله پركللى، يوسف وزليخا،
ثبات العاجز بن، استواني وغيرلرني باصدرديلر. موندده مطبعه
خطالرنندن باشقه، اصل نسخه لر نده تصحيح ايتولگان عبارتلر كوب.
بزنگ تصحيح حمز ايسه اوشبو كتابلرني باصدرو قيبندن قولده
برلغان بر قاچ نسخه آراسندن بريني صايلاب آلوب باصدروندن
عبارت توگل. بلكه مختصر باصافان وقتده مونك شرحلري واصلى
بولغان هدايه و بو هدايه نك مختصرى بولغان وقايه، دقت برله
مطالعه ايتولدى. مينم، نئي درجه ده اجتهاد قيبانلغمني مشرق
عالملري برله اورياتاليسلر تقدير ايتسه لر كيردك .

كاظم بك، «ماجقارا» قريه سنده امام ومدرس عبدالله بن
يحيي الجرتوشى غه اوزينك اوشبو طبعسندن بر دانه مختصر الوقايه
هديه ايتكان وباش طرفنده غي كغنديه اوزقولى برله اوشبو مکتوبني يازغان:

آخرنده مهري بار. «محمد على» سوزلري آجيق اوقولدى.
اوشبو مختصر كتابي عبدالله بن يحيي صوگنده سلطان بك بن
صاغندق ملكنه كورگان، آندنده «ترويسكي» شهرنده امام عبدالاحد
افندي ملكنه كوچكان. بزگه ايسه امام عبدالاحد افندي يبارگان
ايدى :

محترم عالمان حضر تلر نك بر مکتوبنده كاظم بك حقه ده
اوشبو روشده معلومات بار ايدى : «ميرزا كاظم بك اسلامده
محمد على اسمنده بولوب خريستيانلق قبول ايتكان صوك اسكندر
(آيكساندر) ديب اسمله نگان و برادري عبدالستار هم خريستيان
مذهبه چيقوب نيقولاي تسميه ايتولگان. محمد على آناسى عرب
قزى و عبدالستار آناسى ده فارسى بولغان. مونلر فاميله لريني آنالري
اسمندن آيرو ايجون آنالرينك اسميني «قاسم» رسمينه آماشدرغانلر.
بو كونده قازان شهرنده پرافيسور كاظم بك، عبدالستار اوغليدر .
كاظم بك، «قازان» شهرنده طورغاننده مطبعه ده باصلاحق
عربى و توركى هم فارسى اسلام اثرلر نيه سينزورلق خدمتي ده
قبولب طوردى. مونك امضاسى برله باصافان قرآن، هفتيك و باشقه
اثرلرني كوب دفعه كوردم. محمد نجيب افندي الكوستراماوى،
«كوستراما» شهرنده كورگان بر «طريقه محمدية» ترجمه سيني تكمله
طرفندن اوشبو مطبوع جمله نئي نقل ايتوب يبارگان ايدى : «بو كتابي
طبع ايتمايه اذن و برلدى بو شرط ايله كم طبعندن صوكره لازم
اولان نسخه لر امضا محكمه سينه احضار اولسون. ١٨٤٨ هجوي سنده

بولغانلقدن بخارا باشسز وعسکر سزدر. بنا علیه آنی قولغه توشرو
آسات بولاچقدر دیدیلر.

بابر خان ننگ بخاراغه کیلگان خبری ایشتلگاج اهالی
بیک شادلانغان ایدی. لکن سوکندن آنی قزلباش کیومنده
کوروب خلق بردن اورکدی. آنلر بابر شاهنی بخارا علماسی
قیافتنده تصور قیلور ایدیلر. کیومی اوخشاماغانلقدن خلق آکا
شبههلی کوز بلن قاری باشلادیلر. «بار» اسمن ایشتوب غائبانه
محبت قیلوچی بخارا اهلی آنگ اوزن (کیومن) کورگچ صونیدیلر.
بایر خان ۹۱۷ هجری رجب آینه «سمرقند» ده نخت که
اوپوردی. ۸ آی اوتکاندن صوگ اوزبک خانلر ننگ مداخلهسی
سییلی سمرقندنی تاشلاب حصار طرفینه کتدی. شاه اسماعیلدن
یاردم سورادی. اسماعیل ۶۰ مک کشی بلن میرنجم دیگان کشینی
باش ایتوب بابر طرفینه یاردمگه کوندردی. میرنجم «قرشی»
نی محاصره قیلوب آنی آورغه موفق بولدی و آغاندن صوگ قتل
عام قیلدی.

تورکمن عسکری؛ قرشی دهغی یرلی اهالینی اولتروب
بترگاندن صوگ «غجدوان» غه تجاوز قیلونی موافق کوردیلر.
تورکمنلر ننگ نیتلرندن اوزبکر خبردار ایدیلر. اوق - چه بهلرن
توزه توب، پچاق و خنجرلرن قایراب، سونگیلرن صابلاب، قالقانلرن
کوکره کلرینه قبالاب صوغشقه طیارلانوب طور ایدیلر. تگیلر ننگ
یاقتلاغان خبری ایشتلگاج پهلوائلر قلعهنی محافظهغه قالدیلر. هر
ایکی طرفدن اوق آتشی باشلانیدی. بر سامت چاماسی آتشانندن
صوگ تورکمن طرفی جیکلوب قاچارغه مجبور بولدی. تورکمنلردن
کوب کشیلر تلف بولدیلر. بابر خان بو صوغشده جیکلگاندن صوگ
«حصار» غه کیلیدی. مغول و قازاقلر اختلال چغارو سیبلی حصاردن
«قوندوز» غه کیترگه مجبور بولدی. بابر خان کیتکاندن صوگ تگی
اختلالچیلر یرلی خلقنی (اوزبکلرنی) تالی باشلادیلر. شوندن طولایی
حصار اطرافن آچلق وقحطلق استیلا قیلدی. بو آچلق شولدرجهده
قاتنی بولغانکه حتی کشی ایتن آشاوچیلر بولغان ایش. بونگ اوستینه
قاریاوب آج و بالاناح قالغان مظلوملرنی عذابلار ایدی.
حصارده ظهور ایتکان اوشبو واقعهلردن عبدالله خان خبر
آلوب بو طرفقه لشکر تارتدی. تالاوچیلر عسکر کوچی ایله
اولتربلور و بعضیلری اوزن اوزی اولتر ایدی.
شوشی حادثهلردن صوگ بابر خان تورکستاندن واز کیچوب
«کابل» غه کیتدی و هندستانی فتح قیلدی.

نوشیروان یاوشف.

الممضی میرزا اسکندر کاظم بک».

انگیز میسیونیرلری، اسلام دینی ضررینه الوغ بر قورال
بولاچغنی امید ایتوب کاظم بکنی خرستیان ایتکانلرنده فوق العاده
شادلانلر و اسلاملر آراسنده نصرانیت نشر ایتار ایچون مونی
بردن بر واسطه حساب ایتکانلر بولسهده کاظم بکن موندی اشلر
کورلمادی. اگرده «انجیل» نی تور کیچه گه ترجمه قیلووی حسابده
آلماسه بتون خدمتی «دین» توگل بلکه علم نشر ایتودن عبارت
بولوب قالدی. اسلام دیننه و مسلمانلرغه خصوصت قیلغالغی بلنمی، رسول
اکرم، آل و اصحابینی هر وقت احترام برله یاد قیلهدر و اسلام
اثرلرنده اوزینک اسمینی و امضاسینی «محمدعلی» دیب قید ایتدر.
خرستیان مذهبینی قبول ایتوینگ سببنی بلور ایچون اجتهاد ایتدم
ایسهده هنوز موگا موفق بولمادم. طوغروسی مین مونگ حقنده
«حیرت» ده من.

کاظم بک ترجمه حالی روسکی ارخیوانک ۱۸۹۳ نجی یل
۱۰ - ۱۲ هم ۱۸۹۴ نجی یل ۱ - ۲ عددلرنده یازلغان.

کاظم بک ۱۸۷۱ نجی یل ۲۷ نوایارده «پتروغراد» شهرنده
وفات ایتدی یاشی ۷۰ دن اوزغان ایدی. قبری «سارسکی سیلا»
یائنده «پاؤلوف» اسملی اورنده معلومدر.

ر. ف.

بابر خان

بابر خاننگ ماورالنهرده کی حرکتینی میرزا محمود جنابلری
شولای تصویر ایته:

بابر خان؛ سلطان سعیدنی اندیجانغه یهروب اوزی اسماعیل
شاه ایله حصار طرفینه یوردی. حصار اوزبکلری ده بوندن خبردار
بولوب مدافعه گه حاضرله ندیلر. حمزه، مهدی و تیمر سلطانلر
محاربه میدانینه چغوب بابرنی قارشی آلدیلر. اما سونچک، جانبک
و عیدالله خانلر «قرشی» ده حرب تدارکی قیلمقده ایدیلر.
بابر خان عسکری برله حمزه سلطان آراسنده محاربه باشلانیدی.
بر نیچه کون صوغشاندن صوگ اوزبک عسکری آرتقه چیکدی
حمزه، مهدی و ماموق سلطانلر بابر خان طرفندن تحت اسارتکه
آلدیلر.

عیدالله خان قرشی قلعه سنده متحصن ایدی. بابر خاننگ
قوماندان و آرقاداشلری «قرشی» نی محاصره قیلودن واز کیچوب
بخاراغه بارونی مصلحت کوردیلر. چونکه؛ عیدالله خان قرشی ده

تورک - تاتار تلی .

یر یوزنده یوز میلو نلاب تورک - تاتار بالاسی بار . تورک - تاتار ملتی اولده مکمل تل و ادبیاتقه مالک ایدی . لکن سوگندن بعض یرلرده کی تورک بالالری اوز آنا تلرلن بتونلای اونو طدیلمر . تلرلن اونو طقانندن سوگ ملی آک و ملی طویغولری ده یوغالیدی . اوز تلن اوز ادبیاتن یوغالتوچی تورکلر روسیه ده یه شه وچیلردن عبارتدر .

بو توغریده مین حاضر تورکستانده طوروچی تاتارلرننگ «یوطلو» لرغنه ذکر ایتوب اوتوچکمن .

تورکستانده توغلغان تاتار بالالری ملی تل و ملی ادبیاتزدن بتونلی خبرسز اوسلر . بو کونده ، تورکستانده توغلوب بلاغته ایشکن تاتار بالالری آراسنده اوز تلن بلوچی بر کشی ده یوق . بلکه باردرده ، اما آندیلرنی مین کوره آلامدم .

مین کورگانلری کوبسنجه سودا خدمتده کی کشیلر بولوب ، تاتارچه سوز ، اوقو ، یازودن بتونلی محروملر . اوز آرا هر وقت روسجه سویله شوب یوریلر . تاتار تلدن ، تاتار ادبیاتندن نفرت ایتلر . یورش - طورشلرنده ییله هیچ بر «تورکلک» اثری کورغی . ییچاره قایلرم تمام روسلا شوب کیمکانلر . «روس» دیکگزینه باتوب یوغالغانلر ، یوطلوغلانلر !

مین تاشکنده تاتارلرننگ بر - ایکی حیولشلرنده بولغان ایدم . شول چاقده اش باشنده توروچیلر آراسنده :

— «تاتارچه سویلسزمی ، روسجه می؟»

— «قویسا گچی شول تاتارلغکنی!» دیکان سوزلر سویله نوکه

یک اچم پوشدی . ینه ، بره ر کشیدن بره ر تورلی کیمچیلک صادر بولدی ایسه ، باشقلری : «تاتارلق!» دیب آنک یوزینه بره لر . بو سوزنی ایتوچیلر اوزلرننگ تاتارلقلرن یوغالتولرینه یک سویله لر توسلی کورنه . اما مینم نظرمده ؛ اوز ملین یوغالتوب ، باشقه ملتلر طرفندن یوطلو غایت قزغانچ بر محکومیتدر . تلینه ، ادبیاتینه جنایت

ایتوچیلر هیچ بر وقت بارلقلرن صاقلی آلمایاچقلر . آر ملیلرن یوغالتقانندن سوگ اوزلری ده بر کون یر یوزندن یوغالورغه محکومدرلر .

مین ، تاشکنده تاتارلرنده غی شوندی نأسفلی حالنی کورکاج : «روسیه ایمپراطورلغینک تاتارلرنی روسلاشدر و یولنده غی سعی و حرکتی بوشقه کیمه گان . ایلمینسکی و شاگردلرننگ خدمتلری نتیجه سز قالماغان» دیدم .

ایندی بویچاره لرمقدس ملیلرن یوغالتقانغه یاراشه ؛ روسجه اوقوب ، روس دیانسنده غی علم و هنرلرنی بلگن بولسه لرده یارار ایدی . یوق شول ، یوق . تیک بالتا بیروب چوشلی آلو قیلندن ، تاتار تلن بیروب ، روس تلی آلو بله گنه اوزلرن مسعود صایلر . بو اش مینمجه سعادت توکل بلکه چبچی سفالتدر .

درست ؛ بزگه روسجه نی روسلرننگ اوزلرنندن ده یاخشیراق ایتوب بلو کیره ک . بونک بله ننگنه ده قالمیچه فرانسوز ، انگلیز ، یونان ، آلمان ، عرب و فارس تلرلن ده اوگره نو کیره ک . اما ، اوز تلمزنی همه سندن ده یاخشیراق بلو تیوش . مدنی ملتلرننگ تلرلن ، علم و هنرلرن اوگره نو اوچون تاتار تلن اونطو ، تاتارملتن «تاتار!» دیب تحقیر ایتو شرط توکلدر دیب اویلم .

بو کون (۷ مای) تاتار مسجندنه «اتفاق» جمعیتی ننگ حیولشی بولوب اوندی . حیولشده «اتفاق» ننگ ترتیب دفتری تصنیف ایتلدی . منه بودفتز (اوصطاف) باشدن آباق روسجه ، روس تلی و روس حرفی بله یازغان و شولای باصدرلاجق . تاتارلرغه مخصوص جمعیتلرننگ اوصطافلری البته تاتارچه باصدرلورغه کیره ک ایدی .

تاتار قورده شلرننگ شوندی حاللرن کوروب بر یاقدن یک آچنسامده ، ایکنچی یاقدن یک سونیم . شوگا سوینه منکه : حکومت اداره سی آلماشندی ؛ تلده ، حقوقده برلک و حرلک طوغدی . اگر بو انقلاب وجودکه کلمه ن بولسه ایدی ، یارطی عصرکه

حقنده خیال طوغدر رغه بیک ممکندر» دبه در. بزنگچه قدرت صفتینه کوچو یوللی سویله گان سوزلر من اوشبو خیالرنک یولن قسماً بولسده بیکلرگه تیوشدر. بو بر. ایکنچیدن اگرده بوندی خیالرنک طووندن قورقاجق بولساق، «الله» حقنده هیچ بر سوز سویله مهسکه، بنا علیه دین درسلی اوقوقاسقه تیوش بولور. چونکه تلهسه نیندی طرز افاده قوللانسون الله حقنده. آنک وجودی حقنده سوز بولدی ایسه «مکان» مسئلهسی، بنا علیه «جسمیت» مسئلهسی قلت ایوب کولگه توشه رگه تیوشدر. بوندی خیال بالانگ باشینه کره چک بولسه، آنی بیهرونگ محال درجه سنده

نولاجقانی رحیم جان افندیگده یاشرن بولماسدر. ذاتا بالاده شوشندی خیال طودرو احتمالینه مینی بزنگ افاده بولمزنی تنقید ایتمک رحیم جان افندی اوزوک بر نیچه سطر دن صوگ شولوق محذورگه ارتکاب ایته در. اول بزنگ «قدرت» صفتن اوگره تکانده طوتغان بولمزنی تخطئه قلوب، اوشبو صفتکه کورسه تلگان دلیللرنک «مخافه للحوادث» صفتینه کیتله چک دلیللر ایکنلگن بیاندن صوگ، بزگه بو حقهده یول کورسه توب اوشبو سوزلرنی سوبلیدر: «مونده اوستلرنک اوز اشلرینه کیره کلی قدر کوچکه مالک بولولرندن عالمک خالق بولغان الله نکه ده قدرتی، کوچلی بولووینه انتقال تیوش ایدی» بزنگ وجود صفتینه کیترگان دلیللر مژدن الله دهده ممکناتده غی و صفرنک بولو خیالی طواجق بولسه. رحیم جان افندی جنابلرنک اوشبو قدرت صفتینه کیترگان دلیللر نندنده شولوق خیال طومی ممکن نوکلدر. چونکه بونده ده اوستلرنک کوچ و قوتلری آلرنک بلهک و قورالرن ایسه توشورمیجه حالی یوقدر. مونه الله حقنده سوز سویله گانده شوندی محذورلرنک کیلوب جفو احتماللری کوز آلدمزده بولغانلقدن، بو حقهده بزاشنی ممکن قدر بیگرهک و اوستدن رهک یورتورگه طرشدی. رحیم جان افندیجه «عقائد» یا خود «ملا جلال» کبک کتابلرنک یوللرندن بارونی موشمزغه یوکلر تلگان بر بورج دیه حساب ایتمه دک. مطلوبه آوب باروده نیندی یول موافق بولسه، بوهر نه قدر «نسفه» و «عضدیه» یوللرینه طوغری کیلوب بتمه سده اختیار ایبودن تارتمادق.

توحید و کلام فننده قدرت صفتینه کیترو ممکن بولغان دلیللر بزگه ده یاشرن توگل. فقط بز ابتدائی درجهده بولغان اوشبو درس کمزده هر بخشکه دلیل کیترونی التزام ایتمه دک، شونلقدن قدرت صفتینه آبرم بر دلیل کیترمیجه، دنیا و دنیاده غی بوتون نهرسلرنی خلق قیلووندن الله نکه قدرتی ده لزوماً کیلوب جفون نظر اعتبارغه آلدقده، آنی بر امر واقع ایوب کنه ذکر ایتدک. قدرت صفتینه انتقال یوللی سویله نگان سوزلر ایسه ممکناتکه عدم مشاهت اوچون کیترلگان سوزلردر. فقط بز آنی ارتق مشکلاتکه چوماس اوچون

قالمانچه روسیه ده گئی تاتارلر بتونلی یوغالور و یوطولور ایدیله. تاشکند تاتارلرنک بو کونگی حاللری شونی آکلانا. بلکه موندن صوگ یاش اوسمر تاتار بالالری تاتار روحنده تربیه ایتلورلر. اولگان تاتار تیلن با گدن ترلدرلر. تاتارنک سونگان روحن یا گدن فابزوب بیهرلر. شولای ایتمیجه دنیاده یاشاوه وجود و حیاتمزن صاقلو ممکن ده نوکل. تاریخ بله ن آتش یرش ایتویچیلرنک بوندن البته خبرلری باردر دیب اولیم. نوشیروان یوشف.

«دین درسلی» نه تنقید مناسبتی بله ن

محترم رحیم جان افندی تدریج اصولن تطبیقهده بزنگ موفقیتلی چقا آلمانلغمزنی میدانغه قویغان کبک، افاده و تقریر اصولندهده قطرشیلقرغه اوچرالغانلغنی بیان ایته در. اول «عموما درسلرنک استدلال اصوللری بیک موفقیتلی چقماغانلر؛ مقدمه لریله نتیجه لرنک باغلا نشلری بیک آجق کورنمیلر. مثالرده بالارنک ذهنلری احاطه ایته آلماسلق درجهده کوب آغانلر» قیلندن بر دلیلگه مستند بولماغان فقره لر ترگه له گان کبک بو خصوصده غی بعض بر تنقیدلرن دلیللر بله ن ده قوتلرگه طرشه در. مثلاً برنجی درسده بزنگ «وجود» که کیترگان دلیلمز رحیم جان افندی فکر نیچه موفقیتلی چقماغان بولا. آرجه بو درسده اوستلرنک یا صاغان نهرسلرنک ماده سی قایدن آغانغه یعنی یرگه کوچره گه ده، شوندن صوگ غنه یرنک یاراتویچیسینه کوچره گه کیره ک ایمش. بو احتمال بر یاقدن قاراغانده شولایدردر. لکن بز اوزمزنک استدلال بولمزنی تاغی ده مناسبه ک تاغی ده طبیعیه ک تابامز. چونکی بونده مکتب اجنده گئی یارتا، اورندق، اوستل، تاقتا کبک نهرسلرنی سویله ب مکتب ننگ اوزینه کوچکچاق، ایشک آلدی، شول ره تدن قرلر و بالانلرغه انتقالی کوکل اوز اوزندن تله ب طورادر. رحیم جان افندی یولی بله ن یرگه و آندن صوگ جناب حقغه انتقال ایسه بزنگچه مبتدی اوچون بایناق یموش بولور کبک کورنه در. مثلاً تاش: مکتب ماده لری بولغان تاش و ازویزلرنک یردن جفولرن استخراج قیلوب، شوندن صوگ حقغه کوچو البته آور بولور.

رحیم جان افندی جنابلری اوشبو برنجی درس مناسبتی بله ن: «شولوق درسنگ افاده سی بالارنک ذهنلرنده اوستلرنک قوللری، قوراللری، گهوده کوچلری کبک وصفلرنک الله تعالی ده هم بار بولولری

برصفت ایتوب کورسته دهك سوز آراسینه غنه شا كرد شعور قیلما ساق
طرزده قستروب كیتك.

منقد افندی بزنگ عام صفتینه انتقال مزنیه ده موفقیت سز صانی.
بز بو اورنده آرغه شول بحثك یا گادن مراجعت قیلونی عاجزانه
توصیه قیلور ایتك. شول وقت اوشبو فكر لرندن قایتولرندن امینمز.
برنجی درسده «اولی ده آخری ده یوق» دیگان سوز مزنیه تنقید
ایتوده منقد افندی شبهه سز اصابت ایتكان. اعتراف ایتمز، اول
الته بزنگ خطامز.

رحیم جان افندی بزنگ درسكده بالالرنك احوال روحیه لری
بله ن حسابلا شمولورغه اوچراب، بوگا حج مسئله سن سویله گانده
«كوزلر گزندن مولدرده توب یه شلر آغزوب، الله تعالی گه زاریلقلر
قیلوب قایتورسز نلی» دیگان سوز مزنیه مثال ایتوب طوتا و اوز
طرفندن علاوه اولاروق «بالالر قاشنده یغلاو قدر منفور، یغلاو
سبب بولغان قدرلی مکره نهرسه ننگ بولمادیغنی اعتبارغه آغانده
بو سوزلرنی نهمه سکه کیرهك بولا» دیه در. بزنگچه بالاغه یغلاو
منفور بولغان حال کبک بیک طبیی بر نهرسه ده. اگرده بالانی یغلاو
درجه سنده دینی حسیات اچنده قالدرا آلساق، آنك منفور بولو
بولماوینه قاراماسدن البته هیچ شبهه سز شادلانور ایتك. بو وقت
بوندی شادلق بزده گنه توگل، منقد افندی یوزنده ده بیک آچق
بلنور ایدی. یغلاوغه سبب بولغان هر بر حالنگ مکره بولو
مسئله سینده قوشلا آلمیمز. بعض بر شادلقلی حالگه اوچراونكده
یغلاوغه سبب بولغانانی خاطرندن چقماسون. بالانگ یغلاوینه سبب
بولغان نهرسه معلم طرفندن آرقاغه چیق قونو بولسه بزنگده
دییه چکمز یوق.

رحیم جان افندی تاغنده تنقیدنده دوام ایتوب درس لرنگ
ترتیب لرنده ده کیلشمه گان یاقلر تابا. آرجه ۸ نچی درس ۶ نچی
درس اورنده بولورغه کیرهك ایکان. چونکه فرشته لر وغیر لرنگ
یارانلورن سویله کاج «خلقت آدم» حقنده سویله رگه غایت اوکغایلی
هم بالالرنك تله کلرینه ده موافق ایمش. بزنگچه رحیم جان افندی ننگ
باشقه بیک کوب نقطه غه قاغولوری کبک بو طوغریده سویله گان
سوزلری ده «تنقید» اسمی بیروندن بیک توبه ن طوررغه تیوش
بیک واق مسئله لر تیره سنده نهمه نگان غایت واق سوزلردر.

نظرلر شبهه سز مختلف بولورغه ممکن. رحیم جان افندی
یا لکر بر «خلقت» مناسبتن کوز آلدینه آلب، دنیا یارانلو، فرشته
و شیطانلر سوکنده «خلقت آدم» بحثینه کوچونی مناسب کوره
ایکان، بز فرشته لرنگ الله غه اطاعتلری، ابلیس و شیطانلرنگ
عصیانلری مناسبتی بله ن ایزگی عمل، گناه، اجر و عذاب، شوگا
ایه رتوب احوال آخرت، جنت و جهنم حقنده سویله ونی مناسب

کورهمز. اگرده بولر اورینه خلقت آدم ذکر ایتله چك بولسه،
بو مبحتلرگه مناسبت آلدرو بایتاق غنه مشکل بر اش بولوب قالو
اوستینه، تاریخی سلسله نی ده ئوزگان بولاچقمز. رحیم جان افندی ننگ
«بولای ایتکه نده یاراتلماغان آدم بالالرن اولتروب ترگولر،
قایسیلرنی اوجماحقه و قایسیلرنی جهنمگه کوندرولرده بولماس
ایدی» دیگان سوزی صوگ درجه یات بر سوزدر. چونکه بزنگ
بو اورنده غی «آدم بالالری» دیگان سوزمز «انسانلر» معناسنده
یورتله در. شولای بولغاچ بونده اش «خلقت آدم» نی ذکر ایتوگه
اصلا توقف ایتمیدر. اگرده مسئله رحیم جان افندی چه توشونله چك
بولسه دین درس لرنگ گنه توگل، حتی الفبا درسنده ده باشلاب
خلقت آدم حقنده معلومات بیررگه تیوش بولور. چونکه یاراتلماغان
آدم بالالریه نیچك آربا، جانلر حقنده معلومات بیررسگ. ایندی
بو اورنده بالانگ اولگی آتاسینگ یارانلورن ذکر گه حاجت توشمه سه،
جنت و جهنمگه ایتوب کروتوده ده آگا حاجت توشمه س. یوغاریده
نهمه سکه رحیم جان افندی ننگ ایکی اوچ اورتی استننا قیلانده
تنقیدلری شول قدر واق، کوله نچ که مین بولرغه جواب بیروب
اوقوچینگ وقتن آلومه صوگ درجه ده اویالام.

رحیم جان افندی ننگ اوشبو واق تنقیدلرینه اوشبو سوزلرنده
مثال ایتوب آلیق: «شولوق درسارده ده موندی یاقلر بار: مثلا
حضرت آدم ننگ بالالری بولماس بورون کماگه درایسه پیغمبر بولوی،
سببی آدن نهمه سکه آدم گه ابلیس ننگ دشمنانلقی و شول سببلی
آدم و حوانگ اوچاخدن چغارلوری و باشقه لر». ایندی بوندنده
واق سوزلر بولورمی؟ بوده می ایندی تنقید آتالور؟ اولابز حضرت
آدم ننگ نبوتن، آگاردن بالالر تارالورن سویله گانك صوکنده غنه
ذکر ایتك. اگر بالفرض بالا چاغاسی حقنده اصلا سوز بولماسدن
اوق پیغمبرانگن سویله سه كه ده هیچ بر استبعاد قیلنماقه تیوش
ایدی. چونکه آنك قوی و صارقلرغه «رسول» ایتوب بیهرلو
احتمال بعض بر سیلرگه مبنی معلم طوتناچق بولسه ده، شا کرد
طوتناسانی بالده ده معلومدر. دشمنانلقنک سببی آدن نهمه سکه
نی لزوم بار؟ سببی نهمه سکه اول نهمه سکه قالمو یتیمینی؟ اگرده
دقتله برده قارالسه، بو درسده سبب ننگ اول نهمه سکه صوگ نهمه سکه
اوز اوزینه آگلاشلور، ابلیس ننگ فرشته لردن بولو بله ن جنلردن
بولو فکر ننگ قایسیسی ارجح. قایسیسی مقبولر ك ایکان چیلگی حقنده
برنجی مقاله گه کوز صائسه نشالله جواب چغار. شولایوق جنلرنك
ابلیس ننگ تابعلری بولو فکر ننگده درست یاخود خطا بولوچیلنی
بوندن اولگی مقاله گه مراجعت سوکنده بلنسه کیرهك.

«دین درس لری» نه کر تانگان معلومات تاریخیه دن توب مقصد
بولغان بالاغه دین روحی، اخلاق تربیه سی بیره چك نهرسه لرده،

ماقتا اوچون اوز كسه مزدن چغاروب سويلمه دك. تاريخى برفاكت ايتوب كنه بيان ايتدك. منقد افندى ايسه بونى عصرلردن بيرلى كيلگان عادتكه خلاف ساناب، بزنى يغمبرنى غير طبعى ايتوب چغارغان ديه عييله رگه طرشه در. «نى نارماننى» سوزى يك مانور سوز. خصوصاً تاتارچه سوزلر آراسينه (Не нормальный) صورتده روسچه اولارهق كيوب كرسه بو بيگرده ده كيلشلى كورنورگه ممكن. لکن شونى خاطر دن چغارماسقه كيردك كه بو ماتور تعمير تاغى ده اچكه رگه كروب كيتوگه يول آچاسون. بولاي بولغانده ايتجهك بالاسى بولغان عيسى بن مریم نك «انى عبدالله اتانى الكتاب والحكمة وجعلنى نبيا. «ديه رگه الوغلر نك ده الوغسى غنه ئه يته طورغان سوزلرنى ئه يتوى «Не нормальность» بولماسمى؟ نهايت حرا تاونده و آندن سوگ بولغان واقعه لرده ده شوشى اوق عبارته اچقندر رغه طوغرى كيلمه سمى؟ ئه لئه رحيم جان افندى جئابلرى بو صوگنى خصوصده (Галлюцинация, эпилепсия) كلك ماتورقنى تعبيرلر بله اشنى جابلر طرفنده لرمى ايكاز؟ مقاله سينگ آخرنده رحيم جان افندى بزنگ دين درسلى يازو اوچون حاضرلكمز لكمزنى، بزنگ درسلكنگ باشقه لر بيرگان قدر اولك قيمتكه مالك توگلكنگنى يك عصبى روشده تكرر قيلغاندن سوگ «سوزم زگه خاتمه اولارهق شونى ئه يته مز: «دين درسلى» كتابلردن فائده لانورغه، فقط مكمل بر اش اشله ندى ديب براورنده طوكوب قالماسقه بلكه ده هان آغه و آغه اومطولورغه تيوشلیمز، بورچلیمز! «ديه در، رحيم جان افندى برده خفاده بولماسونلر. بزده هيچ كمنى بزنگ اثرگه گنه يابشورغه، شونده غنه طوكوب قالورغه دعوت ايتيميز. بزدرسلكمز ده ده بريچه اورنده يا كا مهم اثرلر وجودكه كيتروگه تلهك بيان ايتوب كيتدك. بونى حاضرگى كونده ده تكرر ايتمه مز. بروك مكمل بر اش اشله ندى ديب يوقلاب بانا كورمه سونلر. طرشسونلر، طرماشسونلر، گوزدل درسلكلر ميدانغه كيترسونلر. احتياج فوق العاده زور، ميدان آچق، رحيم گنه ايتمه كورسونلر. بزنگ اثر دن اوستون بر اثر چغا ايكاز بز شوندوق طبعسن طوقتاورغه حاضر مز. بونى هيچ بر ربا بله ئه يتميز. بزنگ بو اشكه طوتونوومز نك باشليچه سبب ده شول بر نقطه ده قابوب قالغان فكرلرنى حركتكه كيترو ايدى. بوندن سوگ ان شاء الله يا كا اثرلر ميدانغه چغار، كوب چغار، اوزاقلامى بزنگ درسلكلرنى، تورابچه ئه وه له ب ايكنجى بر اثر ايتوب چغاروچيلر ده بولمى قالماس. شولا يوق بزنگ اثر مز آنى اشدن چغاررغه طرشقان كشيرلر نك اثرلر يته ده اساس بولميجه قالماس

حسينيه معلملردن: ص. ييكبولاط.

اورنبورغ. ۱۹۱۷ نچى يل. ۶ ماي.

رحيم جان افندى قارامقنده يوق درجه سنده آز ايمش. اول بو حقه مونه نهرسه ئه يته: «ا كرده بولار اعتبارغه آنسه لر ايدى حضرت ابراهيم نك نمرود بله بولغان محاوره سى، حضرت موسى نك ده طورده جناب حقنى كوره آماوى و باشقه لر كوزگه كورنوب طوررغه كيردك...» بونده ايك باشلاب شونى ئه يتيك. كه اگرده تغافل يولنه بيرلیمه چك بولسه، بزنگ تاريخ مقدس درسلى نك باشدن آخريته قدر دين روحى و اخلاق تربيه سى بيردچك معلومانلر ايكانلگى، افاده اصولينك ده شول يولغه ارتقى بله خدمت ايته چكى شبهه سى اعتراف ايتلور. بونده ابراهيم يغمبر بله نمرود قصه سينگ، ياخود حضرت موسى نك طورده جناب الله نى كوره آماوى واقعه سينگ كرمهوى بومقصده ذره قدر بولسون خلل كيترمه س. درستن ئه يتكايده اوشبو واقعه لرنى ذكر ايتو مقصدنك خلافيته خدمت ايتودن باشقه اشكه آشا آلماس. بزنگچه بو سوزلرنى سويله و باشقه لرغه ياراسه ده، رحيم جان افندى كيك «بردن بر پيداغوغ» لى دعواسنده بولغان ذاتلرغه ياراسه كيرهك. حضرت ابراهيم بله نمرود محاوره سى هر كنگه معلوم بولديغى اوزره توجيهى بايق مشكل محاوره لر دندر. بو آيتده مفسرلر نك بوتولماى صا تاشوب بتكانلكرى ده ييلگىلى نهرسه. اگرده بر ر درسلكده اوشبو محاوره كرتلگان بولسه ايدى، بالالرنك احوال روحيله لرى بله حسابلاشماوغه بردن بر مجسم مثال ايتوب كورگه زلور ايدى. واقعا شولاي ييت. مونده غرود ناندن ئه يتلگان «انا احبى واميت» دن عبارت مجازى تعبيرلرنى بالاغه نيچك آ كغارتمق كيرهك. آنك سوگنده حضرت ابراهيم طرفدن نمرودكه بيرگان سؤال، بر گنه باحقچ منوب «يوق، قوياشنى مشرفدن چغاروچى مينمن. قاراب قاريق، سينك ربك مغربدن چغارسون!» ديه نمرود طرفدن بيراورگه ممكن توگلمى؟ بومسئله بالانك خاطرينه كيله چك بولسه نى اشله رمز؟ بعضا بالا طرفدن الوغلردن بولماغان سؤالدرنك بيرلوى ده خاطر دن چقماسون. حضرت موسى نك طورده جناب الله نى كوره آماوى واقعه سى و محاوره لر ايسه نمرود و ابراهيم محاوره سندن ده بالانى آرتغراق حيرته قالدراچقلى «فان استقر مسكانه فسوف ترانى فلما تجلى ربه الجبل جعله دكا» آيتن خاطرغه آلو بله نيك آچق بلور.

رحيم جان افندى همانده سوزنده دوام ايتوب «اوسته وينه صنعت الله افندى ده بوتنلر كيك اولك حضرت يغمبرنى ما قديم ديب آنك بالالغنى زورلر نك حياتينه اوخشاتوب قوياده جناب يغمبرنى عصرلردن بيرلى كيلگان عادت بوينچه غير طبعى (Не нормальный) ياصاب چغارا.» ديه در. بزجناب يغمبر نك بوتن بالالرغه باشقه راق حالده اوسون ذكر ايتسهك بونى آنى

كشيلر بولغانغى ده معلوم .

اوزون عمرلى بوكشيلر آوروپا و آزيه خلقلارنده بولغان كبك زنجيلر آراسنده هم كورله در .

اوزون عمرلى بولو طوغروسنده نسلنگ ده بر آز تاثيرى بار . بعض بر نسللر اوزون عمرلى وبعض بر عائله قسقه عمرلى بولار . شهرلرنگ ده بو طوغروسده تاثيرى يوق توكل . بعض بر شهرده اوزون عمرلى كشيلر كوب وبعضيلرنده آز بولغاناق تجربه برله معلوم .

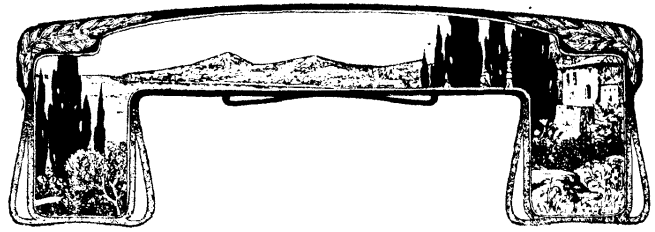
اوزون عمرلى بولونك نسبي هوايك صاف وباخشى بولوى غنه توكل . هوا ياخشيلغينه غنه قارالس شويتساربه خلقى اوزون عمرلى بولورلر ايدى . حالبوكه آنده ۱۰۰ گه يتوچى يك سيرهك .

يوزگه يتوچيلرنگ حاللرى نيكشرلسه كوبسى قناعت برله يئكل تركلك ايتوچيلر وقول كوچى برله عمر سوروچيلر آراسندن بولغانلقارى بلنه در . باى كشيلر عاتنده يوزگه يتميلر وكوبستنه اوزون عمرلى ده بولميلر . خصوصاً ايسرتكچ ايتوچيلر آراسنده اوزون عمرلى كشيلر سيرهك بولادر . ايت آشاوچيلر آراسنده اوزون عمرلى كشيلر نادر كورله .

تجربه اهللرى عمر اوزون بولونك ك معلوم سببى « بارغه رضا بولو وقناعت برله تركلك ايتو ، قول كوچى برله عمر سورو » ديلر . مولرندن باشقه سبيلرده بولورغه ممكن لسكن اول سبيلر حاضرگه يك معلوم توكلر .

سوزنگ قسقهسى شول: آدم بالارى آراسنده طبيعى وقت يتوب وفات ايتوچيلر يك آز بولادر . طبي جهتدن نيكشراگاندن صوگ يك قارت كشيلرنگ ده طبيعى اجل برله توكل بسكه عارضى بر سبب برله اولگانلكلرى اثبات ايتولنه در . طبيعى اجل برله اولونك علامتلرندن برى آدم بالاسينگ وفات ايتوى ، يوقوغه كينكان روشنده گنه بولوب اولودر . ايللى يلقق تجربه لر و فنى تفتيشلرگه كوره انسانلر طبيعى اجللى برله توكل بسكه آغولانوب اوله لر ، بو آغولانويچيلر چيتلر طرفندن ، قصدى صورتده توكل بسكه اوزلرى بلمگانلرى حالده اوزلرى طرفندن آغولانودن عبارت بولادر . بو آغولانونك نيچك و نى روشده بولغانغى حقنده طيلر آراسنده زور نزاع و مناظره لر دوام ايتدر . طب علمى بو مسئله گه بو كونده قطعى بر جواب يره آلماسه ده كيله چك زمان مونى آچيق ايتوب سويلى آلسه كيرهك .

«المقتطف» دن چولهب آندى .

آدم بالارلرنگ عمرلى

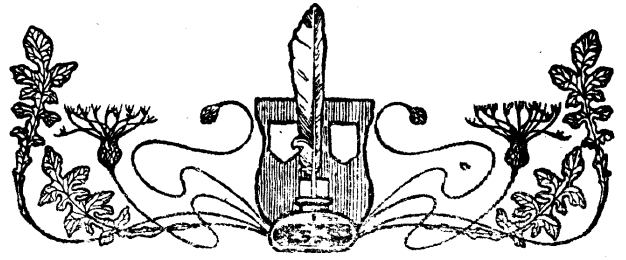
(فنى)

بوكونگى طب قاعده لرينه قاراغانده كشيلرنگ عمرلى ، تيوشلى بولغان مقداردن يك كوب آز . طب علمنده دستور طوتولغان قاعده لرگه كوره آدم بالارى اورنا حساب برله ۹۰-۱۰۰ ياشارگه تيوشلى . ۲۰۰ يل ياشارگه تيوشلى ديويچيلرده بار .

حسابلرغه كوره طوغان بالارنگ دورتدن برى بر ياش طولمازدن لك وفات ايتلر . موندن صوگ وفات سانى بر آز كيمى بارا وبو حال بلوغ وقتينه قدر دوام ايته ، موندن صوگ وفات سانى آرتا بارادر .

صبى بالارده اولم كوبك ايچك خسته لگى سببى بولا ، بو خسته لك ده بالانى آشاتو ، سوت ايمدروده ترتيبسلك ونظامسزلقدن كيله در . خلق آراسنده علم آرتو ، آك و اوقو آله كيتو نسبتنده بالارنى تريه قىلو وباخشى غنه ترتيب كه قويلوب بارا وشوشى نسبتنده وفاتلرنگ سانلرى ده كيميدر . مونى ايسه هر يل آلتوب طورلغان حسابلر اثبات ايتلر .

وفات سانى ۷۰ برله ۷۵ آراسنده كوب بولغانغى ده حسابلردن معلوم ، لسكن بو اش انسانلرنگ عمر طبعيلرى ۷۰ برله ۷۵ آراسى بولودن توكل . مونگ ديللى ايسه ۷۰ برله ۷۵ آراسنده اولوچيلرنگ كوبسى سلامتله نو ممكن بولغان خسته لكلر برله وفات ايتوليدر . (طب قننده اولم خسته لگى سانالمى طورغان اولملر برله اولگان بولار) . هم ده كوب آدملر اوزلرنگ شهرتلرینه سبب بولغان علملرینی ، معنوی كماللرینی ۷۰-۷۵ دن صوگ تار ايتورغه موفق بولار . اگرده ۷۰-۷۵ عمر طبيعى بولسه ايدى ، آندى اشلر بولماز بسكه آدم بالاسينگ بتون كمالانى شول ياش كه قدر بتار وفانى بولور ايدى . طب فینه كوره اولم خسته لگى سانالمغان اولملردن ، فن توصيه ايته طورغان چاره لرنى كورو سببى اولمى قالورغه ممكن . هم ده ۷۰-۷۵ انسان ايتوچون طبيعى عمر بولسه ايدى آدم بالارى شول ياشدن اوزاق طورمازلر ايدى . اما واقع مونى تكذيب ايتدر . مثلاً فرانسيسه ده اولملر آراسنده هر يل ۱۵۰ قدرسى يوزگه يتكان بولادر . حالبوكه يونانستانده يوزگه يتوچيلر نسبت برله دخى ده كوبرهك بولادر . سيرهك كنه ۱۸۰ گه يتوچى

خاتونلر

II

ماضركى مالدە خاتونلر

(اسلام مملكتلرن استننا سوكنده حاضرگى وقتده بتون ير بوزنده گى خاتونلر حالى)

اجتماعى قانونلر، معارف و انسانيت شيكلوك، خاتونده بر تكامل تعقيب ايتە بارغان. ئلككى زمانلرده، اولگى دورلرده بولغان شيكلي شول حالده ابتدا ئلككى صاقلى آلمانغان. ذاتا جهانده - دنياده ترقى ضرورى بر اشدر. ظلم، شدت و قصصيقلرنگ هيچ برسى بو طبيعى بولغان قوتلى آغمنى طوتوب - تورغزه آلمى. طبيعى تكاملگه قارشى سد ياصاوده ممكن توكل. شول سببلردن طولايى خاتونده بتون ظلملرنى كوردىكى و نهایسى بولماغان اذا و جفالنرى چىكديگى حالده بيله ترقى ايتە آلمان، هيچ بولماغانده اوزلرينگ بارقلرن بلدرتورلك، سوزلرن ايشدرلك بر حالگه كىلگان.

اقتصادى احتياجلرنك فوق العاده صورتده كوبه بوى، اسباب اقله - بوللرنگ اوگنايلى بر زه وشكه قويلورى، فى علملرنگ يك كىگ طرزده نارالوب ئلگورولرىده خاتونلرنگ بوقوتلورينه بو حالگه كيله آلورينه زور بر عامل بولوب توشدى.

حاضر ايندى دنيا، ايسكى دنيا توكل. بشریت (كشيك دنياسى) آرتق ايسكى اصوللردن، وحشى عصرلرغهنه كىلوشه تورغان طوپاسلقلردن، زور بالقلردن اوزينگ واز كىچكانلگن كوندن كونگه سيزدروب بارا. حيات و جمعيت كون اوتكان صاين اوزينه فى و منطقى بر يولنى تابوب يانا. خرافاتلر، نچار غنهنلر كوندن كونگه اهميتلرن يوغالتوب بارلر. بو عمومى آغمدن طبيعى خاتون مسئلهسىده چييده توروب قالدورغه ممكن توكل ايدى. شونگ ايجوندە بو طوغروده ياخشوقفنه بر حركت كورهمز.

بو كونگه - بو زمانغه قدررعايه ايتلوب كىلگان ازدواج اصولىده موندن متأثر بولمىچه بر چييده توروب قالا آلمادى. موكارغه قدر بو طوغروده رعايه ايتلوب كىلگان اصولنگ ناقص - يتشسز بولغاننى ظاهر بولدى. شونگ ايجوندركه: بشر اوزينگ ازله گانلگن يك اول قدر آچق بلهدىگى حالده، طاغن منطقى، مشروع و معقول

طبيعى وقتى، اجتماعى بر دستور نابارغه جان كوچى برله طرشوب يانا. فرانسىده نكاح يلدن يلغه كيمى بارا. معيشت و تركلك يوللرى كوندن كون طارايه بارغانلقدن هر كشى ايوله نودن ئلك اوزينگ كون كورشن هم آندن سوگ نىچك كون كوره چه گنى حسابقه آلا. منه بولار همه سىده نكاح كيموگه سبب بولوب توشه. ايرلرده، خاتونلرده اوزلرن اوزلرى قارارغه، تريبه ايتەرگه مجبور بولو سببى بولار آراسنده دهشتلى رقابتلر حكم سوررگه يول آچولا. رقابت باشلانغاندن سوگ خاتونلر مسئله سينگ طاغن نغراق قوزغالما قالو احتمالى يوق منه شوندىن سوگ خاتونلرنگ طلبلرىده كوبه بوب كيتە. طبيعى بو حاللرگه نكاح كيموگنه سبب بولا ديب اويلاورغه يارامى. نكاح كيمو، شول سببلرنگ برسى گنه. انگلتره و گيرمانياده ايرلرى، آمرىقاغه كوچوب كيتو سببى يك كوب خاتونلر ياغز قالدورغه مجبور بولالار. بو و موندى اشلرده خاتونلر مسئلهسى اوسه باروغه زور عامل بولوب توشلر.

همه سندن يگرهك بو اشلرگه، خاتونلر مسئلهسى قوزغالوغه حيات و هيئت اجتماعيه طلبلرى سبب بولالار. ياشاو و دنياده بر كشى چاقلى تورا بلور ايجون نرسه و نيندى حاضرلكلر كيرهك بولسه، خاتونلر شولارنى تحصيل ايتەرگه طرشالار. طبيعى دنياده ياشى بلور ايجون (حریت) ايرك كيرهك هر نرسه دن وهمه نرسه دن آزادلق كيرهك. علوم و معارف كيرهك. همه اشلرگه كره آلو، همه نرسه نى اشلى آلو حقوقينه مالك بولورغه كيرهك. شوننگ ايجوندە خاتونلر، اوزلرينگ علم تحصيل ايتو يوانده غنى مانهلرنى، كيرتلرنى ييمررگه، بو طوغروده قصصى قاعده لرنى چه نچلدرروب ييهررگه تش طرناقلى برله طرشوب ياتالار. كسبده هنر و صنايعده تجارت و زراعت اشلرنده حتى دولت خدمتلرينه كروگه قدر اوزلرن ايرلر قدروك حقوقلى و آزاد بوللورن تىلر - آلايغه توكل طب ايتلر. هم آلا بو طوغروده ياخشوقفنه اشليك كورسه توب اوزلرينگ تله گانلر نه قسما بولسه ده ايرشورگه موفق بولغانلرده ايندى. لوندون دارالفنونى خاتونلرنى ۱۸۷۸ نچى يلده غنه قبول ايتە باشلاغان. كه يمبريچ و اوقسفورد اونيورستيتلرى خاتونلرنى درسكه قبول ايتسه ده دوكتورلق شهادتنامه سى بىرو طوغرولسندە هانده تعصب كورسه توده دوام ايتە. لوندونده خاتونلر ايجون برطب آقاديمه سى تاسيس ايتولگان.

آمرىقاده خاتونلر تحصيل طوغرولسندە حتى عالى سنده بيله يك يوغارى تورالار. يك كوب اورنلرده خاتونلر برله ايرلر اوقى تورغان مكاتبلر قاتوش باصالغان. گيرمانياده خاتونلرنگ اورتا تحصيل طوغرولسندە غنى حاللرى يك ياخشى يولغه قويلغان بولسه ده عالى تحصيل طوغرولسندە آلا يوق توكل. آوسترياده با خصوص مجارستانده

ایتوب بارغانلقدن بو ذکر ایتولگان حقوقک تیگز بولوب یتیمهوی
صوگ درجهده دقتنی اوزینه جلب ایته.

ایرگه بارماغان قز، ایرگه بارغان خاتوندن (یاوروپانگ کوبره
مملکتلرنده) طاغن کوبره، ایرکنرهک حقوقه مالکدر. فرانسیهده
بر خاتون بالاری و بالالرینگ بالاری (احفادی) مستشا بولمق
اوزره. اصلا ولی لکده، وصی لقهده یاخود توصیه لده بولنه آلمی،
موکارغه حقی یوق. خاتون آنده هبه، اتهاب و اخذ شیکللی
تصرفات قولیهدهده بولونه آلمی. صاتو- سودا طوغروسنده خاتون
بیلگولی بر حقوقه مالک توگل. هر بر ائ ایچون ایرندن آیرم
رخست آماغانده خاتون اقامه دعوادهده بولنه آلمی. اوزیننگ
آناسندن آلب کیلگان اوز سعی و اجتهادی برله تابقان مالی
حقندهده خاتون بر سوز ایته آلمی. اولده ایریننگ اختیارنده.
ایری قایده بارسه خاتونی آننگ آرتندن بارو (تعقیب ایتو) برله
مکلف. ایری مجنونلک یاکه بره آورو سبیلی بره یرگه کیته
قالسه یا که بالون برله هواده اوچسه یاخود دیگگر توبینه توشسه
قود ناپالیون (ناپالیون توزوگان «حقوق بشر بیان نامه سی»)
بوینچه خاتونی شوندی حالده بولغان ایریننگ آرتندن باررغه
تیوشلیدر. زنا و باشقلر طوغروسنده ناپالیون قودی خاتوننی
ایر برله بر تیگز حقوقه قویمی.

بلجیقه و فلمنکدهده ناپالیون حقوقی اوز تأثیرن اجرا ایته.
ایتالیا و اسپانیادهده زنا طوغروسنده بو حکملر بولسهده اسپانیاده
خاتون ایرن هر بر اوزنده تعقیب ایتهرگه مجبور توگل.

ایتالیاده ایر بر طابقر رخست بیرسه، خاتون تصرفاته مالک
بول. ۱۸۸۱ نچی بلغه چاقلی اسویچرهده خاتونلر کمالغه ایرسه
آلمی تورغان ناقص بر اعضا حساب ایتولر ایدی. گیرمانیاننگ
یا گ قانون مدنیسی موجبچه خاتون آلی قاصر حساب ایتولمی.
پروسیهده خاتونلر اوز ماللرینه اوزلری مالک بولا آلالر. آوستریاده
ایر برله خاتون اوز ماللرن تصرف طوغروسنده هر ایکسی مستقل.
زنا طوغروسنده ایسه ایر برله خاتون آراسنده تیگزسزک بار
بولوب مجارستانده یوقدر.

اسوهچده (شویتسیهده) یکرمی یاشندهگی خاتون تصرفاته
قادردر. مونده ایری خاتونینگ مالینه مداخله ایتمی. دانیمارقهده
اسوهچ اصوللرینه رعایه ایتولسهده خاتون دائما ایریننگ حکمی تحتندهدر.
نوروچ (نورویگه) قانونی فوق العاده حر روشده توزلگان.
خاتونلرنی حمایه طوغروسنده آنده بیک نق اهمیت بیرگانلر
و بیرلر. روسیهده، هر بر بالغه بولغان قزیننگ اوزیننگ ماللرن
تصرف طوغروسنده حقی بار. ایرگه بارویده آننگ بو طوغروسنده
حقی (پراوا) سون کیموتمی.

خاتونلر تحصیل بیک آنده. ایتالیاده قزیننگ اورتا و عالی تحصیللری
بیک منتظم. فقط ایتالیادهده بر آز بو طوغروسنده طوقارلی قاعدهلر
یوق توگل.

روس خاتونلری تحصیلغه بیک هوسلیلر. آلالردن یاوروپاده
اوقوچیلر بیک کوب، اوزلری بیک نق طرشالر. یاقن وقتلرده
پیتروغرادده خاتونلر ایچون بر طیه مکتبی آچولدی. بوتهن
اورنلرده آچلوب یاتا.

اسویچرهده قرق سیگز یللدن بیرلی قز شاگردلر ایچونده
دارالفنونلر آچق. قزیننگ هر توری تحصیللری صوگ درجهده
یاخشوی بولغان. اسوهچ (شویتسیه)، نوروچ. فیلاندا یاودانیمارقهدهده
خاتونلرنی اوقوتو طوغروسنده صوگ درجهده اهمیت بیرله.
دارالفنونلر آلی خاتونلر ایچون آچق و تمام ایرک بولوغنه بر
یاقده تورسون حتی شول چاقلی؛ دارالفنونلرنگ اوزلرینه خاتونلردن
پرافیسورلر، مدرس و معلملر تعیین ایتوله. فیلاندهدهده خاتونلر
تحصیل اعتباری برله ایرلر برله بر تیگذر. آنده خاتونلر معارف
کامیسیلرینه قدر کره آلالر.

بلجیقه و فلمنکدهده خاتونلرنی اوقوتوده کوندن کون بیکلکلر
یاصی بارالر. یونانستانده اورتا تحصیل ایچون مکتبلر آچلوب یاتا.
تحصیل طوغروسنده ائک توبان تورغان یاوروپالیر، اسپانیا برله
پورتکیز خلقلریدر.

یاپونیا، صوگ زمانلرده اوقولر مجبوری بولوب کیتدی.
مونده اوقولر مجاماً (بوشدر).

هندستاندهده زمانمزه قزلر مکتبلری تأسیس ایتلوب یاتا.
یاوروپا برله آمریقا، ابتدائی قزلر مکتبلری، هنر مکتبلری، آنا
مکتبلری کوندن آلفه بارا. صنایلی حسابسز روشده آرتا. شولایوق
لیسه (لیلی مکتب) لده همان ترقی ایته بارالر. بیک کوب قزلرغه
بوش تحصیل ایتیر ایچون هر توری مؤسسهلر و حکومت ادارهلری
طرفدن «بودس» لر بیرله. دار المعلملرلرده یاوروپانگ هر یرنده
آرتا بارا. بیک کوب معلملر یتوشه تورا. صنایع طوغروسندهده
خاتونلر، عصرمزه اوزلرنده یاخشوقغه قابلیت و استعداد بارلغن
اثبات ایتوب یاتالر. ایندی خاتونلردن بیک نادر رساملرده یتشوب
تورا. شونگ شیکللی صنعتنگ ائک نیچکه بولغان تیاتر دنیا سندهده
سارا بارنار کیک بومیداننگ جن معناسی برله اوزکشی سی ایکانلگنی
اثبات ایتکان خاتونلر صانسز روشده میدانغه چغوب تورالر.

یاوروپاده خاتونلرنک حقوقی وضعیتلری (پالازینیلری)
مسلمان خاتونلریننگ شریعت بیرگان حقوقلرینه نسبتاً البته بیک
آرتندهدر. خاتون، غربده تحصیل طوغروسنده بیک نق ترقی

چیت ایللرده نیچک تارسنا...
 اوز ایلینه اوجوب قایتیر اوجون ،
 حالسز قوشدای ، قاغنا - تالپنا . . .
 اوجار ایدک سینده ، ایرکن قوشدای ،
 اوزار ایدک طاولی جبرلردن ؛
 قایتیر ایدک طوغان ایلارگه . . .
 قورقماس ایدک صالحون جیللردن . . .
 اوچالمیسون ، بلهم ، تالپنسهكده ،
 قاناتکنی یازمش قایرغان . . .
 یات بیرلرده یانوب ، یهش توگرگه
 طوغان ایلدن سینی آیرغان . . .

ایسهر جیللر ، بتهر شوملی ازلر . . . .
 فرشتهلر یا کئی یول سالور . . . .
 آتار آق تالک ، چغار نورلی قویاش ،
 قارا تونلر آرتده یوغالور . . . .
 «یوللر آچق ایندی ، قورقنچ یوق»
 دیوب کوکدن ایزگی ئون کیلور ؛
 بتهر حسرت ، بتهر قان یهش توگو ،
 ایرکن ، یاقتی . . . . ماتور کون کیلور . . . .
 جدا طوغان جدا ، شول کوتی کوت ،
 یازمشکدن حاضر زارلانما . . . .
 یگت باشی نیندی کونلر کورمی . . . . ؟
 امید اوزمه . . . . بیگوک تارلانما . . . !

بلهم طوغان بلهم : نیندی آور
 کونلر کوره مسکین یهش باشک . . . .
 چیت ایللرده ، یراق یات بیرلرده
 فرشتهلر بولسون یولداشک . . . .

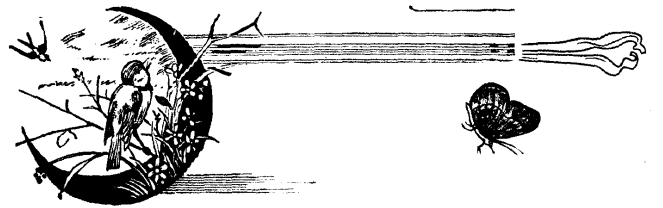
ع . یگی .

باچیقہ و اسوبچره استشنا ایتولگانندن صوگ یاوروپانگ هر
 یرنده خاتونلر: شاهد (طاق) بولا آلالر . ۱۸۹۷نجی یل قانونی
 برله فرانسیهده خاتونلر شهادت (یعنی طانق ایتو حقینه) مالک
 بولغانلر.

انگلتیرهده ئلکی قوانین غیرمکتوبه بونچه قارت برله قارجق
 ایکسی بر کشی حساب ایتلوب شونندن صوگ شاهد بولا آلالرایدی.
 انگلیز خاتونی ئلک زمانلرده فرانسوز و اسوبچره خاتونلرندنده
 عاجز ایدی. وصیت ایتورگه بیله حق یوق ایدی. فقط ، کیتکان
 و عمرلر اوزغان صاین بو قانونلر تعدیل و اصلاح ایتولدی .
 حاضرنده ایندی انگلتیرهده ایرگه بارغان خاتونلرک موقعی باشقه
 یاوروپالیرغه غبطه ایتدرلک درجهده تکاملگه ایرشدی.

انگلتیرهنگ ۱۸۷۰ و ۱۸۸۴ نچی یللرده نشر ایتولگان
 خاتونلر حقندهغی قانونلری غایت حر روشده ترتیب ایتولگان
 بالا اوستنده آناسینگنه توگل بایکه آناسینگ حقنی ده طانوغان -
 اعتراف ایتکان.
 (آخری بار.)
 عبدالحمید المسلمی .

اشعار

طوغانیه

(زیله یلوک کوبینه)

بلهم طوغان ، بلهم : چیت ایللرده
 نیلر کوره سینک یهش باشک ؛
 اوزلوب ، اوزلوب یالغز جلاغانده ،
 یوباترغه یوقدر یولداشک . . . .
 نیچه یلر ایندی ، مسکینکهیم ،
 کورگانک یوق طوغان ایلمکنی ؛
 یات بیرلرده یوروب ، محنت کوروب ،
 صاغفانسون طوغان بیرکنی . . . . !
 صاغفانسون شول ، مسکین ، اوز ایلمکنی ،
 تارتا کوکلك سینک . . . . اول یاققه . . . .
 جانک سویگان عزیز آتا ، آناک ،
 طوغانلارک . . . . بارده شول یاقده . . . .
 بلهم ، سینک طوتقون ، ایزگی کوکلك

موافق ديب دعوى قيله الميمز. اگرده بو كونده اوروپادهغى حقوق عالملى موگا شرح يازسار بتونلاي باشقه طرزده يازارلر ايدى، ابن القيم اوزى ده اگرده حاضرگى زمانده بولسه ايدى باشقه تورلى يازغان بولور ايدى. بو طوغرودهغى كيمچيلك ابن القيم نك علمنده توكل بلكه بو كونگى محكمه لر، حكم روشلى برله سطحى صورته گنه بولسه ده آشنا بولماونده، صوگنى دنياى كوره آلمانده در.

ابو حنيفه، مالك، شافعى كيك الوغ مجتهدلر نك شاگردلى حقوق فينه اساس بولورق اثرلر ترتيب ايتكانلر و يك زور بر ميدانغه كرو ايچون ايشك آچقانلر ايدى. لكن اوشبو ايشكدن كروب كيتارگه و بتون دنيا نك ايسنى كيتارلك روش برله «اسلام حقوقى» توزولورگه احوال مساعده ايتمادى، آچلغان ايشك شول حالده قالا آلمادى بلكه يابولدى و تيوشلى روشده استفاده ايتولمادى.

اسلام حقوقى، «دينى حقوق» و «مدنى حقوق» اسمنده ايكي قسم كه آيرلوب اولگى قسمى دينى اساسلرغه و صوگنىسي ده صرف زمان و مدنيت اساسلرته بنا ايتولنه در ايدى. مونلردن «دينى حقوق» نى اوزگرتو حقى بنده لرده بولماسه ده «مدنى حقوق» ديگان قسمى زمانغه موافق و مدنيت اقتضاسينه مناسب صورته اوزگرتو، كوندن كون ييكلشدر، خلقنگ معيشتينه و راحت كون كورولرينه تطبيق ايتو و توزه توب طورو ممكن بلكه لازم ايدى. لكن اسلام دنياى اوشبو مهم نقطهغه لازم درجه ده اهميت بيرمادى، اوچونچى و دورتچى قرن هجرده ترتيب ايتولگان فته كتابلرنده بولغان سوزلرنك حتى بر برينه مناقض و مجرد بر فكر بيان قيلودن عبارت نرسه لرنك جمله سيني «دينى حقوق» ايتوب يوروتديلرو شونلر نى زمان اجبارينه موافق روشده اوزگرتو و توزه تونى قرآن كريمنى اوزگرتو برله بر حكمده كورديلر. بو اش طوغرى توكل ايدى. شونك ايچون مونك نتيجه سى مسلمانلر نك اوروپا مدنيتى حضورنده مغلوب قالولارندن همده «اسلام دينى برله مدنيت بره جيو لا آلمى» ديب ياكلش بر عقیده تارالودن عبارت بولدى.

حقيقت حالده «مدنى قانون» برله «دينى قانون» لرنى آيرا آماوچيلر وايكسنى بر حكيمده يورتوچيلر ايچون اسلام نك بو كونگى مدنيت برله نه شه بازولرى و اوروپا مدنيتى برله اسلام دنينك بر اورنده جبولوى مشكل. بو كونگى تجارت، اجاره و عمومادنياوى معامله لرنى هدايه ده كى بيع، اجاره، حواله، كفاله كتابلرنده سويله نگان قاعده لر برله تطبيق ايتو، پاراخود آرقانلر نى اينه كوزندن اوتكارو درجه سنده مشكل. هدايه صاحبه بو كون

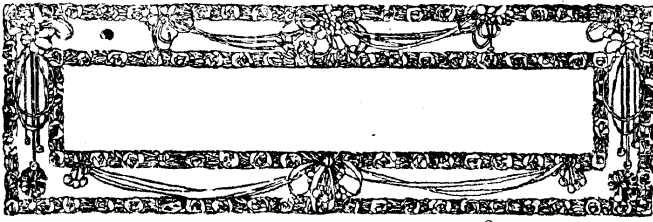
آوروپا مدنيتينك فائده سى و ضررى

حقوق و نظاملرنى، حكم اشلر نى توزه ترو

آوروپا لورغه قاتشو و آنلردن اورنهك آلو سببلى توركيه و مصر مملكتنده بولغان مسلمانلر آوروپا لور نظامنجه حقوق مكتبلرى آچديلر، ماده و استاتيلر نى صاناب حقوق كتابلى تاليف ايتديلر، جنايتلر نك درجه لرنى، و مناسب جزالرنى تعيين، مسئول حاكملر وقاضيلر نصب قيلديلر. برقورورلر، دعوى و كيللر، حمايتچيلر و مدافعلر برله آشكار صورته ده حكم ايتلو و عموما حكومتلرنى نظارت استنده طوتو عادتلرنى عمل كه قويديلر. شولاي ايتوب حقوق و نظام اشلر نى، حكم و محكمه لرنى توزه ترو يولنه كروب بر آدم آدلديلر.

درست، روسيه ده بولغان ميراواى و غارادسقى صوديله ر، آروژنى صود و صودينى پالاتلر، واياتى صود و تريتيسكى صودلر، برقورور و آدواقاتلر، پريسازنى زاسيداتلر، اساس اعتبارى برله هر برى اسلام شريعتنه تمام موافق و هر برينى هيچ كچكمى اسلام مملكتلرنده عمل كه قويارغه تيوشلى. اگرده خليفه عمر نك يهنن اون يل عمرى بولغان بولسه ايدى اوروپادهغى صود و حكم يورتلرنك اوزلرنى توزوب يتشدرمگان بولسه ده شونك نمونه لرنى القبالرنى بلكه توزى ده آغان بولور ايدى. مونك كوفه واليسى ابو موسى الاشعري اسمينه بيرگان فرمانى بزنگ بو يرده سويله گان فكر مزنگ درستلگينه دليل بولا آلسه كيرهك.

ابن القيم، «زاد المعاد» ده بو فرمانغه بيك اهميت بيرسه ده و هر بر ماده سينه تفصيل برله شرح و تفسيرلر يازسه ده لازم بولغان حقى وفا قيلغان ديب بلميمز. ابن القيم يك حرمتلى عالملردن. بز مونك اثرلرنى، عمومى و خصوصى فكرلرنى تقدير ايتو آلامز، كوچمز يتكان قدر فكرلر نيه و علمينه احترام قيله مز، رسول الله حقنده برر كتاب يازو طوغر و سنده مشورت ايتوچيلر ياكه رسول الله نك برر معامله سيني تيكشورولر نى سويله وچيلر كه: «سوزينى اختيار ايتسه كز ايتماسه كرده «زاد المعاد» نى كور كز، ابن القيم سويله گان سوزلر برله آشنا بولوب اوتكز!» ديب كيكش بيروب كيله مز، شولاي بولسه ده ابن القيم نك شرحى حضرت عمر فرمانينه تمام

تارانچى توركلارنده خاتون - قز

اوقو، ياز، بل طرش سين، اى مقدس يارطمز بزنك!
كشى بولمق اوچون اك، اك برنجى شرطمز بزنك!
ع. توقايف.

تارانچى توركلرى، يورنقى زماندن يىرى خاتون - قز تريبه سینه اصلا اهميت بيرمگانلر؛ سېي ايسه: خاتون قز طائفه سن، كنديلرينگ كیفى اوچون يارادلمش بر مخلوق صاناب، مذكوره لرننگ وظيفه سى ده ايرلرنگ تلهك و آرزولرن اوتهمكدن عبارتدر، ديگان يا گلش نظر و اعتقادلرى بولمش اولسه كيرهك، خاتون - قز طائفه سنه مكتب تريبه سى يىرو تارانچى توركلارنده بالكل، اسقاط ايدلگان باكه بوگا صوك درجه صالحن قارالغان، بو حقه تارانچى توركلرى آراسنده آنار سوزلرى ناميله يورگان (خاتون كشينگ ملاسى، بايتال آتنگ يورغاسى) كې مقاللرنك ده خيلى تاثيرى بولمش. ديمك تارانچى خلقى نزلرنده بايتال آت يورغا بولورله كنه قيمتى آرتمغان كېي خاتون كشى ملا بولو، برله كنه آندن هيچ بر فائده حاصل بولمىس. احتمال اوستدن اوبلاغانده بو شولايدرده. لکن توبده نرەك اوبلاقراب قاراساق شيجه بونگ عكسجه چغا، شويلاه: يورغا بايتالدرن هر وقت يورغا توغاجاغى معلوم. موندق بولغانده مذكوردرن توغلغان يورغالته بولرجه ده قيمتلى، شولايق عالمه خانمدرن توغوليب آنك آغوشنده اوسكان بالا البته ادبلى گوزل خلقلى بولور.

اوزون سوزنك قسقه سى: جمعيت بشريه اوچون اك كيرهكلى بر اعضا بولوب يتوشديكى حالده جاهله بر خاتوندرن وجودغه كليب آنك تريبه سنده يتوشكان بر بالانگ بالعكس جمعيت بشريه اوچون ياراقسز بلهكه ضررلى اعضا بولوب يتوشه چكى ده يك ظاهردر. مذكور مقالنى آيتقوجى ذات، اوزى ده بزم آكلومزچه توكل. مذكوره لرنى «آنا» اعتبار ايدوب يورغا بالاسى، يورغا بولغان كېي ملا بالاسى ده ملا بولور ديشنى اراده قيليشى ده احتمال. بز هر وقت آتالر سوزن كيرى سنجه آكلایمز. كيله چكمزنى قايتورغه تحريض بولنده «ايرتهگى اوچون ايشه كده قايترا» ديگان يك معنالى مقالنى بزلر ايسهك تمام عكسجه «ايرتهگى اوچون ايشهك قايترا» ديب يوروتوومز بوگه آچيق دليلدر.

قبرندن ترلوب قايتسه زاوودلردن چيق برله اوى كه كيترتوب الكتريق ياندرونى اوزى يازغان «بيع» فصللردن برسینه كنه طوغرى كيتوره آماغانلغى اقرار قيله چينه ايمانمز كامل. بو طوغروده هدايه ايه سيني ياقلاوچى وهدايه ده مذكور قاعده لردن برسینه طوغرى كيتروچى بولسه مرحمت ايتوب ميدانغه چيقسون وخلقلىرى ارشاد ايتسون! . . . اقتدارلى بار كشياردن نزلر مونی اوتهمز.

صوك و قتلرده آوروپاده بولغان حقوق مكتهبلرنده اوقوچيلر، اسلام فقهسى برله آروپا حقوقلرنى بربرينه تطبيق ايتولى سببندن اسلام فقهسنى «دينى حقوق» و «مدنى حقوق» اسمنده ايكي كه ايرلغانلغى بلورگه وشول اساسغه بنا ايتوب مخالفلر طرفندن اسلام دينيه كيتورله طورغان بحثلرنى كير و قايتاررغه موفق بولديلر.

«مدنى قانونلر» نى زمان اقتضاسينه كوره اوزگار تو ممكن بولوغه بنا ايتوب محكمه لرنى توزه ته باشلاديلر و اداره اصوللرنى اصلاح، حا كملرنى قانون حضورنده مشمول ايتديلر، رشوت و شفاعت سيئه لار كه سدلر قوررغه كرشدیلر. بواشر آروپا يولرغه قاتشونگ و آروپا مدنيتى برله آشالق حاصل ايتونك فائده لردن بولدى.

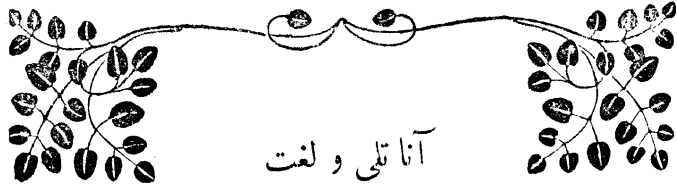
آروپا يورغه قاتشولرى سببلى مسلمانلر مونلردن باشقده كوب فائده لر ايشديلر. موزه خانلر آچو، تربىلى روشده كتبخانه لر آصراو، باصمه چيلق برله شغلله نو، ايسكى كتابلرنى درستلهب باصدرو. عمومى اوقو و اوقو اصولنى اصلاح قیلو كېك نرسه لرنگ هر برينى شوشى جمله دن صانارغه ممكن.

درست مسلمانلر ده يك ايسكى زمانلردن باشلاب كتبخانه لر توزو اصولى بار ايدى لکن كتبخانه لرنگ بقالرنى واستقباللرنى تايمين ايتو اصولى يوق ايدى ديسهك جائز. اوشبو سببدرن هجرتدن دورتمچى، يشنچى قرنلرنده توكل آندن يك كوب زمانلر صوك توزولگان الوغ كتبخانه لر شذر مذر بولوب بتديلر. اسلام مملكته لرنده بوكونده بولغان مشهور كتبخانه لر صوك و قتلرده و آروپا يولردن عبرت آلوب يا كه آروپا لرنگ حاللردن غيرت كه كيلوب توزولگان نرسه لردر.

اسلام مملكته لرنده كى موزه خانلر، خصوصا ايسكى آقچلر برله شغلله نو و آنلرنى تاريخ علمينه خدمت ايتدرولرده آروپا يولردن كوچر كچ آتوب عمل كه قولغان اشلردر.

بولسده اوزاقلامی، تارانچی مکتبیری برانتظامنه سالنسلر کیرهک. حاضر بو حقدنه برنچی آدوم (غالجات) (آجاناخو) قریه لری طرفدن آنلاندی ده. خیرلی ساعتده بولسون ایدی!
ن. عبدالصمد اوغلی.

آنا تلی و لغت

کوبدن توگل گنه مینم قولمه برعثمانلی تاریخی توشدی. باشندن بر کاغدی یوق، آخردن ده بر کاغد یوق. شونک ایچون بوتاریخنگ کیم اثری ایکانلگی بزگه بلنمادی. کتاب اوج بارماق قالونلقده بولوب ایکنچی بیتنی اوشبو روشده باشلانادر:

«مشارالیهک نعشی محله مذکوره کومولمش «وقبری ترک» مزاری دیه مشهور قالمشدر. (۶۲۱ - ۱۳۲۴ م) بو وقعه ترک - تاریخننگ الک مهم کچیدیدر. سلیمان شاه غرق اولمیا ایدی. قبیله تر کستانه هجرت ایده چک و بنأعلیه بو دولت علیه تأسس ایدمه چک ایدی.»

کتاب، مجذوب سلطان مصطفی ننگ ۲ نجی مرتبه تختکه اوطوروی حکایت ایتلو برله تمام بولمشدر.

سلطان عثماندن آلوب همه ساطانلرننگ رسماری بار هم ده بعض بر بیوک قانلی محاربه لرننگ ده رسملرن توشرگان. جمله دن برسی «قوصوه» محاربه سینک بیک گوزل رسمی بار. ۵۹۱ یتده تمام بوله در. بوروغنی توغ علم فلاک رسماری ده بار.

بر یرنده عثمانلی تورکلرننگ زمان اولده بولغان تللرن یازاده شول اوز تللرن، حاضرنده سویلی طورغان تللرینه عربچه فارسجه سوزلر قاشدروب ترجمه ایتدر. اوقی تورغاچ کولوب پیاره سگ. منه مین بر نیچه سوزلرینی کوجروب یازامن. اوزلرگز شوندن محاکمه ایدهرسز.

التیاش - الی طاش. توران شاه - تورک اقلیمی پادشاهسی. بورشق - بورسوق. طغرای - طوغرای، طورغای که آتماجه دن کوچوک بر قوشدر، قره مانلرده گی (طغرا و یا طوغرا) بونگ شیکلی اولمق مرویدر. چونکه هر تورک اویماننگ بر قوش علامتی وار ایدی. بلوت - بالاموت دینلان میوه سانی صاتیلمش. بیشتک - بش طاغ. ترخان - امتیازلی فرمانلی امیر کبیر. طورقان - استحکام و قلعه بکی، طوقطمش - طوقتامش. طورمش، بر حیات قالمش، اولمه مش. بغاتکین بوغابک بوغا کبی. آرغون - یومشاق خویلی و آغیر مشریلی. سبکتکین - سوکیلی بک. قیر بوغا (هم)

مونداق ناچار اعتقاد آرقاسنده قای بره ولرمز هلاکت گه ده توشه مز. توغروسبی بز «آنا» لرمزنی توشنچه احترام ایدمه بلمایز. بورندن بیر «آنا» لرمزنی توشنچه احترام ایدوب آنلرغه کنندی مقاملریغه لایق درجه ده تریهه بیروب جن «آنا» لری توشدرگان بولسوق ایدی، بز بو کونگی حالعه توشمگان، بر آز بولسده آدم توسلی یاشاغان بولور ایدک. لکن نه چاره! زمان اوزنکن اشلی، بابالرمز خطا ایکان اما جزأسنی بز تارتابز.

ایمدی بز لر کیله چک نسللرمز ننگ ده دیناده اوزگه ملتلر برله بر قاتارده یاشارن تله سهک بابالرمز ننگ خطا بولندن چغارغه، کیله چکننگ «آنا» لری اولاجاق قزلرنی زمانغه موافق روشده تریهه ایتهرگه کرهک. بز دن باشقه، ملتلر خاتون قز طائفه سن کندیلرینه «آنا» و مریهه دیب بیلدکلرندن شوگه لایق روشده تریهه ویرمشلر و بو سایه ده آنلر بزلردن، فرسخ لرحه الگاری کیتمشلر، بز لر ایسهک یگرمنچی عصرده آدم کولکوسی اولوب، قالمشمز، یازریق بزلرگه!

بزم شرق خلقی خاتونلرمز «عاجزه» دیب یوروتدیکی حالده خاتونلرمز اوزلرن بزگه رفیقه دیب اعتقاد ایتدگندن هر حال و هر کارده بزلرگه رفیقلق ایتهر» بونگ برله اوزلرننگ «عاجزه» توکل ایکانتی اثبات ایتهرگه طریشارلر. (البته سارت خاتونلرندن اورنهک آلوچی مستوره شهر خاتونلری موندن مستثنا، ملت اوزی ده قریه ده توگلمی؟).

نه اولسده اولدی یگرمنچی عصر اوزنکن اشلادی. «بو عصرده علمسز ملت بر شارنده یاشارغه مستحق توگل بلکه آنلر بتهرگه محکوم» دیگان حکمن، آچی تجربهلری برله طاغن بر قات اثبات ایتدی. منه بو حال بزم تارانچیلرینی ده ایسکی فکرلرندن آیتوتدی.

نیچوک ایدوب علملی بولورغه ممکن ایکان توشونورگه مجبور ایتدی. طبیعی بوگه آلدنغی ملتلردن اورنهک آلورغه؛ آلر نه یولده ترقی ایتمش ایسه شو یولدن باررغه کیرهک. مونداق بولغانده آنلر کبی بتون ملت افرادن بیللمی قیلحق اوچون برنجی باسقچده قزلرنی اوقتو تورغانن کوردی. یالغز ایر بالالرنی اوقتو برله نکنه بتون ملت افرادن آغار تورغه ممکن توگل ایکانن آ گلادی.

موندن طولاییدرکه تارانچی قومی بو صوگ سنده قزبالالرنی اوقتورغه ایر بالالر شیکالموک، اهمیت بیره باشلادیلر. حاضر هر قریه ده دیورلک قزلر مکتبی بولا باشلادی. البته بولر زمانچه - صوگ اصولده منتظم توگلر، بونلر منتظم دارالمعلمین و دارالمعلملارده تحصیل کورگان مری و مریهلر تابارغه ممکن توگل. شوندای

مطبوعات خلاصه می

اصول بزنگ مطبوعات، بز مسلماناننگ علوم و هنر کسب و صنعت حتی دینی و ملی اشکرده باشقهلردن توبان درجدهه قالومزنگ سیلرینی تیکشره لر. نادان قالومزنگ سببی کوب بولسهده اک کوجلیسی ودرستی بز مسلماناننگ ایشان پرستلکمز و آرا مزده ایشانلق تارالودر. عوام، ایشانلرنی پیغمبرلرننگ جن خلیفه لری بلکه آنلردنه افضل دیب گمان قیلر لکن آنلرننگ سوزلری و فعللری رسول الله سنتینه و سادات صوفیه مسلک لرنه موافق بولوب بولماوینی تیکشره و آیرا آل میلر. ایشانلرننگ کوبسی اعتقاد و ایمانلرنی درستهر قدر علمدن محروملر. عالم لری ده اوزلرننگ مریدلری آراسنده مبالغه یا که بتونلای اصلی بولماغان کرامات خبرلرنی سویلهب نادان خلقلرننگ شول کرامات اسناد ایتولگان شیخ لرق حقنده پیغمبرلردنه افضل ایتوب اعتقاد قیلورینه سیپیچ بولالر. ایشانلراوزلری علم طلب قیل میلر علم طلب قیلوغه مریدلرنی ده رغبت ایتدر میلر، کوبسنجه: «تصوف کتابلری اوقوب بلو قدردن آرتق بولغان علم، خدای غه قایتوغه مانع و حجاب بولا» دیب باطل بر فکر نشر ایتلر. اوز خدمت لرنه کیلگان مریدلر گه ده فرض بولغان اعتقاد و عمللر حقنده تعلیم بیر میلر و باشقهلر حضور لرنه باروب اوگره نوگه مانع بولالر. خسته لکلرینه دوا، قرض لردن خلاص بولو یا که دولت کبک الله تعالی دن باشقهلرننگ قدرتلرنده بولماغان مقصودلرنی، مرادلرنی ایشانلرندن صوریلر و بو طوغروده آنلر غه نذر و نیازلر بیرلر. بزنگ تاشکندمزده بولغان بر ایشاننگ مریدلری «الله تلهسه، الله بیورسه» اورنینه «خدا ارواح ایشانلر خوا هلاسه (تلهسه) فلان اش شولای بولور» دیب سویلیر. اگرده مسلمانلر ایشانلر غه اخلاص باغلاو اورتنده عالم لر که اخلاص باغلاسه لر و ایشانلر غه بیره چک نذر و نیازلرنی مکتب و مدرسه لر تربیه سینه بیرسه لر، اماملر و مؤذنلر (معلم و معلم لرن) ننگ معیشتلرنی تأمین ایتسه لر ایدی، ایشانلر غه مراجعت ایته چک اورنده عالم لر که مراجعت قیلسه لر ایدی و ایشانلر برله صحبت قیله چق اورنده عالم لر برله صحبت ایتسه لر ایدی اوزلری ایچون ضرور بولغان علملرنی بلور که و بالالرنی اسلام تربیه سی برله تربیه قیلور غه موفق بولورلر و بودر جدهه کی نادانلقدن دن قورتولورلر ایدی. سادات صوفیه لرننگ سیرت لرنی سویله بده ایشانلقنی شرعی بر اش قیلوب کورسه تولری سیندن نادان خلقلرننگ

کربوغا - خالص بوغا. آرتق - فضیلتلی. یاغ باصان - دشمن باصوب یغما ایدن. ایلصان - مملکتتی باصوب یغما ایدن. کی قباد - جنس کوبک یانیق. کونبک - کونش بک. طولون - آی ننگ اون دوردی. سیورغانمش - التفاته اوغرامش. طغتنکین - طاغ بک. طاغ کبی. بوری - قورد، جانور. پاروغ - پارلاق. آق بالا - بیاض یاورو. آی تکین - آی بک. طغان - شاهین. یاواش - تمکینلی و تدیرلی. طای بارس - آی بارس. لاجین - شاهین. صوتقور. آق صوتقور - بیاض شاهین. قاره قوش. بوز قوش. ایل آلدی - فاتح. قوطلو بارس - مبارک بارس. آلا قوش. کی کلدی - آباغی اوغورلی. اوچری - حدوده اقامت ایدن. قرمان - قاره آدم. کوکمن - بیاض آدم، صائق - آزاد. بلکه - بلکچ و سائره.

منه افندیلرنی درجدهه اوزگار ش بار. اوزلر کز مطالعه ایدرسز. ۱۸۹۶ نچی یلده حج که بارغانده بر تورک شاگردی ایله پاراخودده مناظره کبک بر نرسه بولدی. ش: «افندم باقسنه توروک لسانی نقدر گوزال لساندر!..» دیدی. من: اوت افندم گوزالدر اما طویلنمه جیتتق بر لساندر، سزک شمدی قونشد قکزر لسان کندی لسانکزر دگل دیدم. ش: «نه دیورسک او قدر پارلاق و او قدر نظیف و شیرین بر لساندر بوتنگ فوقنده لسان اولمق متصور دگل دیدی. مین: باقسنه افندم لسان، نظیف، شیرین، فوق، متصور، بولاری تورکی دیورسک یا عربی دیورسک بولار هیچ تورکی دگل برده شیرین لفظی فارسی، عربلر کند لسانلرنی فارسیلر کندی لسانلرنی، فرانسزلر کندی لسانلرنی آلسه لر، سز لسانسز دل سزاوله چقسکر، آرامه لیسز کندی لسانگری بوله لیسز!» دیدم. ش. کوزیمه طوب طوغری قاراب شاشوب قالدی ده: «افندم ساهی دیورسک والله بزده لسان قالمش آرامایز بولمیلیز». دیدی. شکرلر بولسون بزده اولقدر اوزگار شلر یوق. ص ط ظ لر ایچون قایغوروغه یاراماز. بز ایر بالالردن یگره ک قز بالالر، اوقوغه طرشرغه کیره ک. تربیه لی باطر، یوره کلی اشکلکی کورکام خلقلی چداملی صبرلی آنالر حاضر لسه ک ملتزم که باطر انسانلر یتشه چکنده شبهه یوق.

امام حرات آیداروف.

شوشی جاهل و باطل ایشانرا غه اییه رولرینه سبب بولوچی عالمی، اوشبو اشلیری برله اسلام دینینه ضرر ایتولرینی هیچده حساب غه آلیمیری؟...

نورانه ۰ (۱) روسیه ده بولغان بو اوزگارش همه ننگ حقوقن تیگر قیلدی و همه که ایرکنک بیردی. نیچه یوز یلاردن بیرلی روسیه استبدادی ایله قولغه قول طوتشقان (خیوه) ایله (بخارا) خانلی هم بوکونلرده یاگا اداره غه ایله ندی. عزیز ملت بالارینک ره ننگرن سابساری سامان قیلغان، چه چلرن ییلرینه توشورگان «بخارا» و «خیوه» ده گی دهشتلی قازانغو زندانلر ننگ ایشکلری ایندی بابولدی. مکتب مدرسه اصلاحنه قارشو طور وچی معارف دشمانی سودراره جاپان، جانی تیگرمانلر ایندی شایداش باشندن قورولرلر. قاضی کلان قوشیگی آتاپه چی تاغن نیمه بالار اسمی ایله شهر تله ننگان بخارا میقروپلری «زندان» اسمنده گی قارانغو گورکه شاید ایندی اوزلری کرگزلورلر. ماضینی خاطرله مگان و استقبالنک قایغوسن یمه گان، مملکت و وطنی یمرو مقصدنده بولغان اصول جدیده وبالری ایندی شاید «بخارا» و «خیوه» نی تاشلاب قاچارلر. خیوه خانی سید اسفندیار ایله بخارا خانی جنابعالی حضر تلیری بیرگان مشروطیتلر شاید جن مشروطیت بولور. بوتون روسیه مسلمانلر ننگ مدار اقتخاری بولغان بخارانگ زور - زور مدرسه لری شاید موندن بر عصر اولگی حالینه قایتور. شاید مکتبلری ده انتظامه قویلور و مدرسه لرنده ده درس پراغراملری یا صلور. یاگا اصولغه تش طرانغن باظروب کیلگان بویامه فکر منافقلر شاید ایندی درس باشندن سورولورلر و آنلر اورنینه اسلامیت روحی ایله تربیه لنگان حقیقی علمالرنوب اوطورلر. طلبه لرنک یاروم عمرلرن توزان قیلوب کوککه اوچرغان مقاوه سی قالن «شرح ملا» لرشاید ایندی تاشلانورده یاگی قاعده ایله یازلغان درسکلر اوقیلور. قولده یاصلغان حیلہ شرعیه ایله بیلمه م کیملرنک قولرینه کرگان مدرسه وقفلری ایندی شاید اصلینه قایتور یعنی «علم» دیب کوکره کلرن چوروتوب یاتقان شاگردلر که پیرلور.

خلاصه: روسیه ده گی بوکونگی انقلاب سایه سنده کاتسه له، اوزون قاره تپله ککه اسیر بولغان بویکی اسلام مملکتینک اصول اداره سی اوزگردی.

لوغ نورکستانه ۰ بزمسلمانلر ایچون اوزمزنک حالمزنی (۱) «توران» ده بو مقاله نی یازوچی ذات، عالیه شاگردلرندن علم و فکر صاحبی بولغان میر محسن افندیور. بو حقد «شورا» ننگ ۱۳۰ نچی بیتده یازلغان ایدی. بو بابده توبانده «نجات» غزته سندن هم بر قدر سوزلر کوچولور. اداره.

هر ملت ۰ گیرمانیا باش قوماندانی غندیبورغ ننگ صوغش باشنده سوبله گان مشهور بر سوزی بار: «بو صوغشده کمنگ نیرواسی نق بولسه شول جیگه. بو صوغشنی یاخشی اداره ایتوب موفقیتلی نتیجه که آلوب چیغو ایچون نیروالر تیموردن بولورغه کیرهک» مونه بو بر حقیقت ایدی. بو حقیقتنی بتون آجیسی ایله اعتراف ایتهرکه؛ تقدیرنک قاره یازمشینه بوی صنوب یورهک تیوکه قاراب حرکت ایتودن ده احوالنک ایجابنه قارابراق اش کوررکه؛

جیکه بولرینه، عقلدن شاشقانلر دیب ایتمی نی ایتورگه کیرهك. صوڭ اول نیچوڭ بزنی بولا؟ اول بیت باشقه برکشی ملکی؟ همده ئلی اول صاحینک قولنده آگا باروب یقار ایچون طاولرنی، یلغلرینی، دینگزلرنی، نهایت تورکار طرفندن اشلهنگان قورچ استینهلرنی یاروب ئوتهرگه کیرهك. بولارنی یاروب ئوتو ایچون بزده یتەرلک عسکر، آچقه بارما؟ دیب بولارغه بر سؤال بیرساک: «بزگه استانبول برله بوغازلر کیرهك، ایندی اول، بزگه کیرهك بولغاچ اول بزنیکی بولورغه تیوشلی» دیلر.

ئوتکنانده برنومبرنده روسسکی اصولو، طاولونی ایکی قسمگه بوله-بری хищный طلاو. ایکنجیسی священный طلاو، اشنگ ایچنده قدسیت بولغاچ طلاو تعبیرین захвота ایله یورته. استانبول و بوغازلرنی آلونی، священный طلاوغه کرتته. چونکه موندنغی منفعت بورژوازی توگل دیموقراتیچسکی دی. اما نی جهتدن دیموقراتیچسکی! موگا ئلی جواب یوق. طلاو باینده اختصاص بر بولماغانغه طلاونک ایکی قسم ایکان بلمی ایدک. روسسکی اصولو اوزینگ اختصاص ایتمکان مسئلهلری خصوصنده معلومات بیروی هر حالده بر نوع خدمتدر. بزحاضر، دینی و ملی حسلردن قطع نظر استانبولنگ بزگه تیوشایمه، تیوشالی بولغانده بزگه آنک کیرهگی نیقدر ایکنجیلگن کیره کدکی بیک زور بولغانده اول طلاو مقدس طلاومه توگلمه ایکانن محاکمه ایتمهسدن اول، عقلدن شاشماغان بر روسیهلی غراژدن صقیله بونی استانبول قابقالریدن ایلتوب کرتته طورغان عسکر مزنگ حالن و اول عسکرنگ طامریندهغی قانی اورننده تورغان خزینه مزنی کوزدن کیچررگه کیرهك. عجب! بزنگ عسکر استانبول قابقاسینه باروب یتارلک بر حالدهمی، خزینه مز آلارغه شول قوه تتی بیره آلامی؟ خزینه مز حقنده طوغرو معلومات آلو ایچون خزینه گه ایگ یاقین تورغان مالیه ناظری شینغاروفدن اشانجلی بر مرجع بولو احتمالی یوق. مالیه ناظری شینغاروف خزینه حقنده: «روس خزینه صاندوغی حاضر توبسز چیه کنکه اوخشی آنک ده ایچنه داخود طامچیه بقنه طامه» دی. صوڭ بو توبسز چیهک قایچان توبله نه چکده ایچنه آلطون، قایچان اولاقدن آفغان شیکلی آغاچق؟ بو حقده کادیت شینغاروف جنابلری هیچ بر بشارتده بولنمی طاولرنی، دینگزلرنی ئوتوب استانبولنی محاصره قیلاچق عسکر مزنی طوبدروب کیونددر ایچون، هممسکلرینه آچیق بر دفتر کورگازه آلمی.

هریت • روسیهده اتحادیون، اجتماعیون، انقلابیون، عامیون ارتجاعیون کبک سیاسی فرقهلرنک هر برینگ معین بر خط حرکتلری، طلب و مقصدلری بولغان کبک تورکستانده هم

وقتتی، فکرنی، مادی و معنوی کوچنی وجودکه چیغوی ممکن بولماغان یوق بار خیاللرغه باغلاب؛ کوز آلدینده، نوبته تورغان اشلرنی اونوتماسقه تیوشلی ایدی. لاکن مع التأسف زور کاپیتالیستارنگ زور یاردمی ایله اوزینگ سیاسی چرخن ایله ندروب یورتکان کادیت پارتیهسی بو صوغشنگ آغرلغینه تحمل ایته آلمی نیرؤاسن بوزدی روسیهده ایگ ضیالی ایگ زور عالمرنی، متخصصلرنی ایچنه آغان فرقه کادیت فرقهسی بولغانلقدن بز باشده صوغش ضربه-لرینه بیرشمی عقل صاقلاب قالا آغان بر فرقه بولسه اولده کادیت بولور دیب امید ایته ایدک. ایسکی حکومتنگ بواداره سزلیگینگ هر حالده بر نهاییسی بولور. کونارنگ برنده آنک اورنینه، روسیهنگ ایگ زور آدملرین ایچنه آغان کادیت فرقهسی اوطورر، اوطوررده عقل دائرسنده اش یورتوب، افکار عمومیگ امنیتن قازانور و شول سایهده باطوب بارایطاقن وطنی قوتقارر.» دیب اویلدیر ایدک. لاکن اشلر، بز کونکانچه چیقمادی. همهدن اول کادیت فرقهسی عقلدن یازدی. روسیهنگ اوج یل ایچنده باشنه کیلگان بولگونگی ایله حسابلاشمی، اولدهگی پان اسلاویزم فکرنه قربانلق ایتوب چیغاروب قویغان میلیونلرجه عسکری، میلیاردلرجه آچچهسی بار شیکلی هنوز استانبول و بوغازلر ایله ساتاشا. بوگده بولوب ئوتکان عمومی اسیزدلرنده استانبول و بوغازلر طوغروسنده شوندی قطعی تله ککر عرض ایتدیلر، که بو سوزلرگه و بوتله ککرگه قاراب استانبول ئلله قایچان روس عسکری طرفندن اشغال ایتلگانده کادیت فرقهسی اسیزدین بوغازلر ایچندهگی بکلرکی سراینده جیوب، تله کلرین تورکلرگه شوندن طوروب دیکتاوات ایتلر ایکان دیب اویلارسک. طوغروسی ۱۸۷۹نجی یل روس عسکری آیستاقانوس آلدینه کیلوب؛ استانبول قابقه توبینه طوقتاب آباصوفیه جامعینگ باشندهغی آینی یولقوب تاشلارغه بر دقیقه قالغان وقتده ده روس نمایندهلری استانبول حقنده تله کلرین حاضرگی کادیت فرقهسی قدروک آچیق صورتده ایتوب بشوررگه جرأت ایته آلمانلر ایدی. آق میق یترنک وصیتی بوینچه گرچه استانبولنی آلورغه بیک زور تله کلری بولسهده تورکلر ایله ئلله نیچه دفعه صوغشودن اصل مقصد شول بوغازلرغه یاقینلاشو بولسهده ایجاب حال دیب ایتکان نرسه که قولاق صالوب آیا صوفیه جامعینگ آینه باطره جق طرناقلرین بر آزیه شروب طوررغه مجبوریت حس ایتکانلر ایدی. حالبوکه، حاضرگی کادیت فرقهسی، روس عسکرین ۷۹نجی یلدهغیه قاراغانده استانبولغه یاقینلشکان خیال ایتوب آباصوفیهنگ آینه قول صوزهلر. اوزلرن بک اوغلندهغی «طوقاطلیان» ریسطوراننده فرض ایتوب روسیهگه قوشلغان استانبول شرفنه توس کوتهرلر، استانبول، بوغازلر، بزنیکی دیب «اورا» قچقرالر. بو آغر باشلیلرنک بو قدر

کیتورلگانلگی یولده دهه باشلوغینک آتخانہ سینہ بر یارم ساعت قدر حبس ایتلگانلگی، کوچلرده دهه باشلوغی اوزی قیجقروب قیجقروب اساسسز سوزلر سویله گانی و سببزار قاضیسی طرفندن ۱۸ آی حبسخانہ غہ حکم قیلغانلغی و بو علمالرنک قیلغان ہجوم و دہشتلری حریت اساسینہ بسبتون مخالف بولغان و باشقہ ملتہ نظرندہ تورکستان مسلمانلرنی ایک نادان و وحشی برخلق ایتوب کورسہ تہ طورغان اورونسز و اویات حرکتلردور. موندی اورونسز حرکتدہ بولغان ذاتلر یاخشی بلسونلرکہ، بز روسیہ حریت قہرمانلری اوزمزنک بر نیچہ یوز یلدن بیری بیروب کیلگان قربانلریمز و تلف بولغان مال و جانلریمز مقابلندہ آلتغان اوشبو حریت اساسلرین بار کوچیمز ایله صاقلارغہ و موگا قارشو کیلہ طورغان حرکتلرنی قایسی یول ایله بولسہ بولسون آلتینی آورغہ ہر وقت حاضرمز. یاغوز روسیہ محکومی تورکستاندہ گنہ ایماز بلکہ مستقل بولغان خیوہ و بخارادہ ہم موندی حقوق انسانہ غہ خلاف کیلہ طورغان ظلم و استبدادغہ یول بیرمادک ہم بیریمیز. درست، ہر ملتکہ مونلر آراسندہ مسلمانلرغہ ہم حریت دینیہ بیلدی. فقط بو حریت ہر بر دین نگ عبادات قسمینہ گنہ، اما معاملات و حقوق قسملری ہمان حریت اساسلرینہ خلاف بولمالرغی لازمدر. مثلاً: اسلام دینیدہ قول کیسمک، درہ اورمق قصاص ایچون اولدرمکی تاش بوران قیلماق بار ایکان، حریت اساسینہ مخالف بولغانلغی ایچون موندی اشلرگہ یول بیرلمیدر. بز، کم اولسہدہ اولسون براو طرفندن ظلم و جبر کورسہ آتنگ یاردمینہ تیزلک ایله یتوشامز و ظلملرنی تیشلی اورنغہ تاپشروب جزاسینی بیردرامز. حتی بخارا یاشلرینہ شوندی بر ظلم بولو احتمالینی ایشتگان زمان امیرگہ تلہغرام بیروب یاشلرنی قوتقاردق و بو ظلم غہ سبب بولغان قوشیکی و کونسوللرنی بوتون ساستافی ایله عزل ایتوب حکم غہ تاپشردق. سببزارنک «دہہ باشلوغی» و «قاضی» سی و موگا سببجی بولوب تورغان «علمالری» التہ بواش و حرکتلرنندن تیشلی اورندہ جواب بیرلرنا علیہ موندن. بویان حریتی موندی سؤ استعمال ایتمز لکلرینی جملہ مسلمانلرغہ توصیه قیلورمز.

قطعه

نی معنا؟! — «زور محبت بار،! دیگہ ندن
 نہ گہر طشقی قاراشدن ٹولچہ نلسہ ..
 «اچمدن زور محبتدن — سوگہ ندن»
 دیوب بیتکہ گرہز، لہنت بہرلسہ ..

م احمدشاه اوغلو.

محمد

علمایچون، نفاقچون، نفسانیتچون فرقہ لری بار ایکان. لکن بو سوکغیلرنگ مدعا و مقصدلری معلوم توکل. معناسز نرسہ لر آرتدن یوروب اوزلرینگ اش و کوچلرینی تلف ایتولرینہ نیندی سبب باردہ؟ فرصتی غنیمت بلعی بر امر واقع قارشوسندہ مونلرنک های ہوی چیقارولرینہ نادانلقدن باشقہ سبب بولماسہ کیرہک. بز لردہ آزغنہ علم بولسہ ایدی بعض بر آدملرنگ غرض شخصیلرینہ قورال بولوب یورماز بلکہ باشقہ لرنک قیلغان اشلرندن عبرت درسلی آور، جمعیتلرگہ یورر و فائدہ لی سوزلر ایشتور ایدک. بو کونگی جمعیتلرنگ ہر بری بزنگ ایچون بر «مکتب» در. نادانلغمز، بزنی حیولشولردن نقرہت ایتدرہ، موینلر مزی منفعت پرست و منصب سو بوچیلرگہ اسیر قیلددر. بزگہ یاشلردن عبرت آلو کیرہک. مونلر، نی قدر آورلقلر کورسہ لردہ ہمیشہ اوز مقصدلرندن آیرلمیلر، عزت نفسلرینی قربان ایتمیلر، منصب آرتدن یورمیلر. مونلرنگ خدمتلی بوکون بلنمی قالسہ قالور اما اولگانلرندن سوک بلنمی قالو احتمالی یوق، مطابق بلنور.

نجات. موقت حکومت طرفندن دیندہ، سوزدہ، مطبوعاتدہ حریت اعلان ایتولدی. موگا کورہ کشی اوزی تلہ گان دین گہ کروودہ، اوزی تلہ گان سوزنی سویلہ و یاکہ باصدروب تاراتودہ اختیارلیدر. لکن بو حریتلر باشقہ لرغہ ضرر قیلماو برلہ مشروط. مثلاً «سوزدہ و مطبوعاتدہ حریت» دیب کشیلرینی تحقیر قیلوب سویلہ و شوندی مقالہ لر باصدرو یارامی. شوشی سوز مجلسلردہ تکرار سویلہ نہ و کوب یازلا شولای بولسہدہ آ کلماو چیلر ہنوز بار. بو آ کلماو عواملر، ملالر آراسندہ غنہ توکل بلکہ آ کلی خلق و خواص آراسندہدہ بار. حتی مونلر استبداد زمامتدہ قیلو ممکن بولمی طورغان استبداد و وحشتلرنی اجرا قیلوب طورالر و بو عملاری برلہ تورکستان مسلمانلرینگ حریت کہ و حقوقلی بولوغہ استعدادسزلقلرینی باشقہ لر قاشلرنندہ اثبات ایتوگہ یوللر و دلیلار حاضرلیر. اندیجانندہ چالما و چاپان کیماو چیلرنگ کافر ایتولری، غنگانہ بتون اصول جدیدہ مکتباری یابدربول اصول جدیدچیلرنگ کافر لکلری برلہ قرار بیرلو و جنازہ لرنی مسلمان قبر لکلرینہ دفن ایتدرلماو حقندہ تدبیرلر قیلنو، بخارادہ غیاثچیلرنگ قامچی برلہ صوقدربول اولدرلورلی، مرغیناندہ ایسکی ادارہ نی قایتارو حقندہ چارہ لر ازلہ نو کبک اشلرنگ ہر بری «حریت» معناسینی آ کلماو و «حریت» نی سؤ استعمال ایتودر.

علی الخصوص «تاشکنند» دہ میر محسن دیگان کشینی «توران» غزیتہ سینہ یازغان بر مقالہ سی ایچون سبب زاردہہ باشلوغی طرفندن طوتلوب قولی آرقاسینہ آرقان برلہ بایلانوب قاضی خانہ غہ

و اهمیت بیررگه یاری. چونکه بوماده لر طوغر و سنده آنک امتیازی و هنری بار، بوسوزلرنی سویله و آکا برامتیاز (مانا بولیه) حکمنده. «اهل الدارادری بما فیها و اهل مکة اعرف بشعا بها». اما هیئت و جغرافیا، حساب و هندسه فنلرنده اول جیه ولی بر آدم. آنک دکاتندن بو نوع ماللر صاتوب آلوچینگ زور آلدانورغه اوچراوی ممکن. صدیق حسن حضرتلرینگ هنری ییلگه رمی و ایله می سوز جیو بولغانلقدن آنک سوزلرنده مخالفتلر و تناقضلر، وهم برله خرافاتلر ییک کوب بولادر. «والقمر قدرناه منازل» تفسیرنده هر آی ایچون یا آکا آی بولا (کوره سن ایسکی آینی طوراب قوقرغه آشاتلر) و هر کون ایچون یا آکا قوباش بولوی ممکن» همده «وکل فی فلک یسبحون» تفسیرنده «سماوات اوزاورلرنده توبه صایغافی روشنده تیک طورالر» مضموتمده سوزلر کوچروی علم گه گنه توگل بلکه اسلام دینینه ده جنایتدر. مسلمانلرنگ کوبره ک قسمی نادان بولغانلقدن تفسیر کتابنده یازلغان سوزلرنک هر نرینی حقیقی تفسیر دیب بله لر و شول سیبلی ییک کوب باطل اعتقادلر برله مبتلا بولالر. تورکمان ولایتنده بعض برایشانلرنک «دینی و اجتماعی مسئلهلر اسملی اثرنک مؤلفی مفسرلرنی و تفسیر کتابلرنی سوگدر» دیب بخاراده داملالر و آخوندلر اسملرینه عرضحال و شکایت نامه لر کوندروملری ده اوشبو بابدن یعنی تفسیر کتابنده بولغان هر بر سوزنی درست تفسیر و شریعت مرضاسی دیب یا گلش اعتقاد قیلولرندن بولدی. بو طوغروده «مرو» ایشانلری عیبلی توگل بلکه آنلرنک «جهالت» لری عیبلی. «شورا» او قوجیلرغه: «دیننگ ایسکیسینه، فنگک یا گاسینه یابشکر!» دیب بر نصیحت (التماس) یازلغان ایدی. «دین» نگ ایسکیسی، مذهبلر حادث بولمازدن مقدمگی «اسلام دینی» بولوب فننگ یا گاسی ده الگ صوگنی تجربه لر برله بلگان نرسه لردن عبارت. قرآن کریمده مذکور بولغان «سد» نی تعیین ایتو حقنده حاضرگی «فن» نگ کوچی یتیمی. موگا قارابده آنی نفی ایتو ممکن توگل. چونکه کیله چک زمانده آثار قدیمه عالملری، حضرات برله مشغول آدملر و باشقه متخصصلر آنک اثرینی تابولری ییک ممکن. احتمال اول وولقانلر، زلزله هم طوفانلر برله بوزولغانلدر، کوملگاندر یا که دگر آستلرنده قالغانلدر. چینده بولغان «سد» ایسه چین خلقلری طرفندن مغوللر (تاتارلر) دن قورقوب سالغان قوبه ایکنلگی تاریخ برله ثابت، آنک ییک کوب اورنی بو کونده ده سلامت دیلر. بورونقی مفسرلر و جغرافیا عالملری چین مملکتنده بولغان شول «سد» نی ایشتب قرآن کریمده گی «سد» نی ده شوگا حمل ایتکانلر. یا گلشنک باشی شوشی نقطه ده.

اورسکی ۱۰) «شورا» نومبرلرنک برنده: «ا لرتاسام فریدون دولتیئی اونوتمازمن طالبک محتینی» دیگن شعرده گی «فریدون» نگ نیندی کشی ایکنلگی صورالغان ایدی. لکن شوگا جواب یازلغانغی خاطرمده یوق. مذکور «فریدون» دن مراد ابراهیم علیه السلام غه عصرده بولغان «افریدون الفارسی» بولسه کیره ک. «افریدون» سوزی «فریدون» روشنده اوقولوب یورگاندر. (۲) فاضل محترم صدیق حسن خان حضرتلری اوزینگ «لقطة العجلان» نام اثرنده (۱۵۷ نچی بیت) چین حدودینی بیان ایشکان یرده شمال طرفنده غی حدودی «سد یا جوج و ما جوج» دیب کورسه تدر. موگا کوره یا جوج و ما جوج سدی بو کونده بار همده اورنی معلوم بولغان بولادر. چونکه یوق و اورنی معلوم توگل نرسه نگ بر مملکتنگ چیگی ایتلوب کورسه تلو معقول اش توگل. بو طوغروده «شورا» ده یازلوب اوتدی لکن صدیق حسن حضرتلرنک شوشی سوزی حقنده جواب یرلوب اوتو لازم کورله در.

امام نور احمد اشعیف.

شورا ۱) ابراهیم پیغمبر عصرده شی بولغان «افریدون» حقنده معلوما تمز یوق. بو سوز حقنده مأخذک کیملرنک اثرلری بولغانلقدن ده بلامادک. ایرانیلر قاشنده مشهور بولغان «فریدون»، صوگ عالملرنک تحقیقلرینه کوره وجودی بولمغان موهوم بر کشیدر. شاعرنگ مقصودی شوشی موهوم شخص بولسه کیره ک. چونکه ایران اساطیرینه کوره بو آدم بتون دیاغه پادشاه بولغان کشی ایدی. آندی آدمنگ دولتی بولاجغی معلوم. (۲) صدیق حسن حضرتلری، بزنگ قورصاوی و مرجانی همده سید جمال الدین و محمد عبدلر درجه سنده محقق بر آدم توگل. آنک بتون اشی سوز جیودن عبارت. سز کوچره طورغان عبارتی ده اوزی ذکر ایسه ایتماسه ده اوزندن مقدمگی بر مؤلف سوزی بولور. درست، آنک تخصص تابان بر ایکی مسئله سی بار، اول شول مسئله لر خصوصنده «متفرد» بولماسه ده «متخصص» بولور. اما شونلردن باشقه نرده درجه سی بلنددر دیب بلمیمز. صدیق حسن خان «فلان حدیث، فلان کتابنده بار، ابن تیمیه و ذهبی، ابن القیم و شوکانی، فلان کتابلرده شولای بولای دیب سویلیر» دیسه موگا اشانورغه

مونی یازودن مقصودمز شول: خاتونلرنگ صایلاولرغہ قاتشولری درست بولماو حقندہ غی دلیلر تفصیل برلہ «شورا» دہ یازلسون و ہر برینہ موافق جوابلر بیرلسون ایدی۔
عبدالغفور مجیدی .

سور: باشقہ ملتارنگ خاتونلری قاتشوب دہ مسلمان خاتونلر قاتشماسہلر مسلمانلر رقابت و سیاست محاربه سندن مغلوب بولولر و شول سببلی بتونلای فلاکت گہ اوچرارلر دیب قورقغانز سببلی شوندی بر فکر بیان قیلورغہ مجبور بولدق . بو مسئلہ دہ شخصی بر منفتمز، آتش بیرشمز یوق. بزنگ خصوصی فکرلرمز برلہ عمل قیلو هیچ کیم ایچون لازم اش توگل. بز باری «اخف الضررین» غہ مرتکب بولو یولینی غنہ طودق. بر شهر اوستینہ کوچلی و شول نسبتدہ کوب عسکر کیلوب هجوم ایتہ باشلاسه شول وقتدہ پھرینی صاقارلاق عسکرلرنگ بتونسی برلکدہ قارشلی طورسہ لرغہ اوز وظیفہ لرینی اوتہ گان بولولرلر. اما شول عسکرلرنگ یارطیسی بتونلای چیتدہ قالسہلر و صوغش غہ قاتوشمی برچیتدن سیرچی بولوب غنہ یاتسہلر، شول شہرنک عسکرلی البتہ اوز وظیفہ لرینی اوتہ گان بولمازلر. صایلاو مسئلہ سی دہ شولای. یکرمی میلیون صایلاوچینگ یارومی صایلاو میداتندن چیکسہلر باشقلر برلہ رقابت ایتہ آمازلر، اتفاق یاصی آلوری دہ یک شہہ ای. تورکستان خلقاری متناسب صایلاو، فیدراتیسی، دینی آفتانومیہ کبی نرسہ لرینی تلہ سہلر شوشی مطلوبلرینہ خاتونلرینی صایلاو غہ قاتشدرو سببلی گنہ یتوشہ آلورلر.

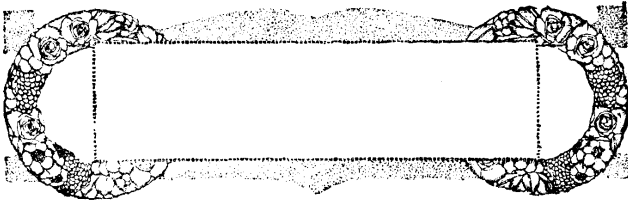
اگر دہ خاتونلرینی صایلاو غہ قاتشدر ماسہلر بو نرسہ لرگہ بائل بولونی خیاللرندن چیقارسونلر. بو بولاجق اش توگل . باشقہ خلقلر صایلاو طوغروسندہ اون کشیلرینی یکرمی یاصارغہ طریشوب یورگانلرندہ تورکستان خلقینگ یکرمی بولغان سانلرینی اون غہ توشررگہ یورولرینگ سببلی بزگہ یاخشی آگلشلمی . اگر دہ تورکستاندہ میلیار دلرخواجہ سی بولغان بر آدم: «یکرمی باشند اوتکان ایرلر و خاتونلرنگ ہر برینہ یوز آلتون بیرہم لکن ہر کشینگ اوزی کیلوب آلیی شرط» دیسہ شول وقتدہ تورکستانلیر شوشی یوز آلتوتی آلور ایچون بارودن خاتون قزلرینی منع قیلورلر ایدی؟ ظن ایتہ مز عامیلرگنہ توگل حتی عالملرندن کوبلر اوز خاتون و قزلرینی یبارلر، حاجت کورلسہ حتی خلاصہ الفتاوی و بزازیہ ہم قاضیخانلردن روایتلردہ تابوب یازارلر ایدی. خاتونلرنگ صایلاو حقاری بو کوندہ روسیہ مسلمانلرینہ نسبت برلہ یوز آلتون آوغہ کورہ اہمیتلی. خاتونلرنگ تاوشلری عورت بولسہ مونگ صایلاو مسئلہ سی برلہ تلازمی یوق. بو اش خاتونلرنگ صایلاو حقلرندن محروم بولولرینہ دلالت ایتمی. بتون عمرلری

نا معلوم . بعض بر وعظ کتابلرندہ: «نیل یلغہ سی فرعون آرتدن ایہروب یوریدر، فرعون قایدہ بارسہ نیل یلغہ سی دہ شونہ آغوب بارادر ایدی» روشندہ سوز بار. مونی بزنگ حضرتمز ہر وقت سولیدر و «آی های بو اش بولورمی ایکان؟» دیوچیلر بولسہ «اللہ غہ مشکل اشمنی اول؟ سز جدیدلر ہر نرسہ نی انکار ایتہ سز، سز... غہ ایہرہ سز اول ایندی بو کوندہ کرامات اولیانی دہ انکار ایتہ باشلاغان دیلر، کرامات اولیانی معتزلہ لرگنہ انکار ایتہ در» دیب جواب بیرہ در. «نیل» یلغہ سی شولای فرعون آرتدن ایہروب یوریدر ایدی؟ کرامات اولیا عقیدہ سی اسلام اعتقادندہ نمی؟ آیی معتزلہ لرگنہ انکار قیلہ لر می؟ اللہ تعالی ایچون مشکل بولماغان اش حقندہ غی خبرلرنگ ہر برینی قبول تیوشلی بولادرمی؟ شوشی طوغرودہ جوابگرنی کوتہ مز.
محمد علی بن عبدالدیان .

سور: یلغہ نگ بر کشی آرتدن ایہروب یورگانینی کوزنگ برلہ کورسہ کڈدہ اشانورغہ یارامی، مونی کوزدہ بر خستہ لک بولو و شول سببلی یوقنی بار ایتوب کوروگہ حمل قیلورغہ تیوشلی. فرعون طرفندن «و ہذہ الانہار تجری من تحتی» (۱) (زخرف ۵۰) دیب حکایت ایتولگان، سوزگہ آگلار آگلا مازمعنا یروچیلر شوندی بر ماجرا شایع ایتکانلر بولسہ کیرہ ک. «اللہ تعالی گہ مشکل توگل اشنی» شولای «اللہ غہ مشکل توگل» دیب اعتقاد قیلو تیوشلی، اما اللہ غہ مشکل بولماغان اشنگ ہر برینی دہ واقع دیب بلو یارامی. کرامات اولیا مسئلہ سی «کرامات واستمداد» اسملی کتابدہ تفصیل برلہ یازلدی، باصلغان صولگ آلوب قاراساگر صوراعان نرسہ کرگہ انشا اللہ جواب تابارسز .

ناسکندر . ۷ نچی «شورا» دہ عباس البشیری دیگان کشینگ صوراونہ جواب ایتوب مسلمان خاتونلرینگ صایلاولرغہ قاتشولری درستلگی یازلغان و بو مدعا حقندہ بعض بر دلیللردہ کورسہ تلگان ایدی. بزنگ تورکستان عالملری مسلمان خاتونلرنگ صایلاولرغہ قاتشولرینی درست کورمیلر و بو اشنگ شریعت گہ خلاف ایکانلگینی دعوا ایتہ لر. بز بعض برلرینہ «شورا» نی اوقوتوب قاریمز، مونلردن قایسی برلری: «شورانگ دلیللری درست لکن بزنگ دہ اوز دعوا مزغہ کورہ دلیلرمز بار، بز شول اوز دلیلرمز برلہ عمل قیلہ مز، قوی کتابلری خاتونلرنگ تاوشلری و یوزلری عورت دیلر، تاوشلری و یوزلری عورت بولغان کشیلرنگ صایلاو کبک اورنلرغہ یوری آمازلقلری معلوم» دیلر و بعضیلردہ فکرگہ قاللر ہم دہ «واقعا بو مسئلہ نی یاخشی تیکشرو لازم ایکان» دیلر.

(۱) «ومندہ الانہار» انہار النیل «تجری من تحتی» ای من تحت قصری اوفی جناتی و بساتینی .

نيكولسكى پاسيولكه ده اوقو اشلىرى

ايكنچى عدد «معلومات» ژورنالنده صاحب الدين حضرتنگ «بز نيشلرمز؟» ديب يازغان بىر مقالهسى كورلدى. قازاچى وايسكا مسلمانلارنگ اوقو اشلىرى وشول توغرىغە زىمستوالردن ياردم بولماوى حقتىدە قايرتوب يازوى وقتلى بولوب كورلسەدە اورنوبرغ غويىراسينە زىمستوا آچلغانچى «نيكولسكى» مدرسه لرى نيچوك بولغانون ايسكه توشروب، وقت اوتكارمى يعنى زىمستوان ياردم بولغانچى دە چنلاب اشكه كروشورگە كيرهك. «نيكولسكى» دە مسلمان سوداگرلر آكلى يكتلر، چيكسەك آط، صاوساك صغر بولوب سوت بيررلر. زىمستوان بوكون صوراب دە ايرتەگە آلوب قايتوب بولمى. اول ضرور بولغان اورنغە ياردم صوراب زاباولينيه يىرورگە وشول زاباولينيه صابرايه دە قارالوب حل قىلدورغە كيرهك. بيرلو بيرلماو، شوندىن صولتغەنە معلوم بولاچق.

«نيكولسكى» دە عبدالعالم حضرت وقتىدە غى مدرسه لرنىگ دە اولسكى وقتلىرى تمام آلوشندى. باشقردهم قازاق شاگردلرى ايله طولى مدرسه حاضرگى حالى اعتبارغە آلونسە تأسف دن باشقە بر اش يوق. قازاچى بالالرى ايچون اشقولاسى بار. احمدباي صالحان تاش مسجد، محله سنده تاش مدرسه لرى هم يلغە بر يوز يكرمى صوم معلم گە وظيفه سى دە بولورغە تيوشلى. باشقە محله لرنە دە ياخشى آكلى يكتلرى، سوداگرلرى بار. شونلر مصلحت له شوب محله پايوچيتلستواسى ترتيب ايتوب حضرتلر اشكه كرشه لر مطلق آندە شاگرد جىنالوى ممكن. بزنگ مسلمان اوللرنده مكتب مدرسه لر ملالرمز قولندە، آنلر اختيارندە آنلر كىفنه كنه خدمت ايتوب باشقه لرنىگ سوز ايتولرى ممكن بولماغانلقدن شول حضرتلرنىگ يوغالوى برله مکتبلر، مدرسه لرمز يوغالادر. اگرده شول يوغالغان حضرت اورنینه ياخشى استعدادلى بر ملا كيلوب اوطورسه يا گادن رواج تابوب كىتە. بوهر كم گە معلوم.

حاضر ياكا حكومت، دين و اوقو اشلرمزنى اوزمزه تاپشرادر. مقدم وقتلرده غى قازاچى بالالرى ايچون آبروم مکتب كيره كمى، ملالرى اشقولاغە كيلوب يارتى ساعت اوقوتوب كىتسه لر شول كفايه قيله ايدى. «مكتبلرنده اوزاق مسلمانچه اوقوب باشلىرى آنغرايا ديب مکتبلرينه كيلوب پيچاتلى طورغان پريستفلر حاضر جهنمده. جايق بوينده هم غىرى قازاچى اوللرى

«دالالت» «دليل» كبك نرسه لر برله شغلله نوب اوتكان توركستان عالملى موندن خبردار بولسونلر ايدى. «خاتونلرنىگ تاوشلىرى عورت» ديگان سوز. سلف عصرلرندن و خيرالقرودن صولك كيلگان آدملر آراسنده بيك شايخ بر سوز بولسده كىتاب وسنت گە مستند بر دعوى در ديب بلهيمز. كيله چك زمانده شوگا ماخذ تابا آورمزمى يوقمى؟ بو، حاضرگە معلوم توكل. اما يوزلرى عورتى توكلمى؟ توركستان عالملى اوزلرنىگ «هدايه» لرىنى قاراسونلر. مخالفلرنىگ دليللرىنى بلوب يتكرمگانلگمز سيبلى حاضرگە جواب يازو موافق كورلمى. توركستان عالملى اوزلرنىگ بو طوغروده بولغان عقلى و نقلى دليللرنى تمام جيبوب بر رساله باصدرسه لر ياخشى بولور و شول دليللرنى تدقيق ايتوچيلر تابلور ايدى. بز هم اوز حصه مزغە توشكان قدر طريشور ايدك. حق سوزنى قبول ايتو و خطا كورلگان سوزنىگ خطا ايكانلگىنى ياشرمى اوتو بزنگ مقدس بورجمزدر.

خاتونلرنىگ صايلاوغە قاتشولرى حقتىدە مسئله بو كونگى ياكى اشلردن. بزنگ ايچون موندن دورت بيش يوزيل مقدمكى «بغداد» و «بخارا» لرغە قاراب اش قىلو توكل حتى بو كونگى مكه مدينه، افغانستانغە قارارغەدە امكان يوق. بو مسئله ائك باشلاب بز روسيه مسلمانلرنىگ باشلرينه كىلدى. موندن صولك تيزمى اوزاقمى بولور هندستان مسلمانلرنىگ باشلرينه كيله چك. هندستان ايندى موندن صولك انكليزلر ايچون صالوق صبر بولوب طورماز، طوراً آماز، «هندستان جمهوريتى» اعلان ايتلور. شول وقتده خاتونلرنىگ صايلاولرغە قاتناشو مسئله سى چيقاچنى طبيعى. بو طوغروده بولغان صولك سوزمى شوشى: زمان بيك قيمت، مسئله افراط درجده اهميتلى، تارتقالاشوب طورلق فرصت يوق، اقلقه و محجبلر برله عمر اوتكارو اوزمزه گە جنابت قىلدور.

خيام ربا عياتندن:

باهر بدوينىگ رازتوانم گهت
كوتە سخم درازتوانم گهت
حالى دارم كه شرح ستوانم كرد
رازى دارم كه بازتوانم گهت

كويلى ترجمه

يامان، يخشيلارنىگ هر برسینه سرمى ئىتمەم هيچ
دخى فسقه سوزمى ده اوزونلاب برده اىتمەم هيچ
اوزم برشوندى حالده كه آنى نصوير ايدە آلميم
تاغن بر شوندى سرم بار كه آنى برده ئه ئىتمەم هيچ

اثرينه كرمى قالغان بىك كوب سوزلار موندە بار . ۳) اوز تلمزده بىك كوب كشيلاز اخترينگ اوزنده بولغان كوب سوزلارنى بلميلار وشول سببيلە دە مطلوب بولغان عربچە سوزگە توشونه آلميلار ايدى . «المفيد» دە موندى اوكتايسزاق يوق .

كتاب زور قولده ، ياخشى كاغد وگوزل حرف برله باصلاغان . بتونسى ۸۳۴ بيت . اوشبو برنجى جلد «ج» حرفى سويله نوب طوقتالغانلغندن دخى شوشى قدر برايكى جلد بولسه كيرهك . الله تعالى مفيد قيسون ، قالغان جلدلارنى دە باصوب ديناغە چيقاررغە ياردم بيرسون !... (حقى بىك آرزان قولغان) .

هر بر مشهور كتابچيلارده ساتلسه كيرهك . اوستينه قولغان حقى ۴ سوم .

محراب ارشادلىرى . محراب ومنبرلردن سويله نورگە تيوشلى بولغان وعظ و نصيحتلارنى جيقان بر جموعە در . مندرجهسى اوشبو نرسه لر : ايمان ، برلك ، كسب ، خيانت ، خاتون - قز ، تفكر ، مليت ، بهتان ، بالا تريبهسى ، عمل ، مولدالنبي ، شكر . انفاق ، شفقت و مرحمت ، ايسرتكچ ، غيبت ، نفاق ، گناه .

مرتبه قازان اماملارندن اسماعيل افندى عابدى بولوب بتونسى ۱۹۱ بيت . اوستينه قولغان حقى ۱ سوم ۴۰ تين .

دين درسلرى ده اوچونجى كتاب . ابتدائى مکتبلرنىڭ اوچونجى صنفارينه مخصوص تاريخ مقدسدر . مرتبه حسن على افندى . بتونسى ۲۴ بيت .

كېم قاضى بولسونه؟ مشهور شاعرلرمزدن معلم شاکر المختارى اثرى بولوب «حوقد» شهرنده تاش برله باصلاغان . برنجى جزئى بولوب ايكنجى جزئى دە شوشى آراده نشر ايتولسه كيرهك . گوزل و مفيد بر اثر بولورغە اوخشى .

(باسيولسكلر) ده كى حضرتلرنگ بوكوندن مکتب مدرسه لر حقنده اشكه كرشورى لازم . روسلر كيلوب مکتب مدرسه آچوب «دين» كرنى ياخشى اوگرمنگز ، مسلمانچه ياخشى اوگونگز ، حروفاتنگز يوغالماسون ، ديب ايتمازلر . بلكه فقط دين اوقتو ايچون اوقتو چيلرغە ياردم ده بولماز .

دين اوقتولر بلكه اوزمگه كنه تاشلانور . لىكن اولگى وقتلر ده غى كېك نظاراتسز بولماز ، دوخاونوى صابرانيه مکتب مدرسه لرنگ حاللرينه دقت ايتوب تيوشنجه يولغە سالور ، انشاء الله . محمد كمال مظرف .

مطبوع اثرلر

المفید . عربچە - تاتارچە ، مكمل لغت كتابى . مرتبه اورنورغ شهرنده امام و «حسينيه» مدرسه سنده مدرس طاهر افندى الياسى جنابلىرى بولوب ناشرى ده قازانده «ملت» كىتبخانه سيدر .

عرب تلى حقنده يازلغان لغت كتابلىرى بىك كوب . آراده بىك اوزونلرى ويىك قسقه لرى بار . اوشبو اثرلردن بعض برلرى صوگ و قتلر ده باصوب كتاب بازارلرينه چيقارلديلر ، تيموربولار و پاراخودلر هم كروانلر برله ديناك هر طرفينه تارالوب طورالر . مونلر آراسنده هر تورلى تللر ده يازلغانلر بولوب عثمانلى توركلرى طرفندن اوز شيوه لرى برله يازلغان گوزل اثرلر بار . وانقولى نك «صحاح» ترجمهسى برله عاصم افدينگ اوقيانوسى اوشبو گوزل اثرلردن سانالورغە تيوشلى . يالگز بزشمال توركلرى كنه عرب تلى حقنده اوز شيوه مزده يازلغان لغت كتابندن محروم ايدك . اوشبو سببندن مصطفى اخترى طرفندن ترتيب ايتولگان اثرنى استعمال قىلورغە مجبورلك بولادر ايدى .

«المفيد» ايسه اوشبو كيمچيلكنى بتره چك ، بوش طوراً طورغان بر اورتنى طولدر اچقدر .

«المفيد» ، اخترى اثرينه كوره اوشبو جهتلردن آرئيق : (۱) عربچە سوزلر شكل (ايچك) برله يازلغان . (۲) اوقيانوسلردن قسقه راق بولسه ده اخترى اثرينه كوره كاملك ، طوليراق . اخترى

«شورا» اورنورغره اونه بشمه كونه بر ميقان ادبى ، فنى و سياسى جموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЬ ОБЛЖКИ 30 КОП., АНЗ И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.		آبونه بدلى: سنه لك ۱۰ سوم ، آلتى آيلىق ۵ سوم ۴۰ تين . وچ آيلىق ۲ سوم ۸۰۰۰ بر آيلىق ۱ سوم ، بره ملب ۵۰۰۰ . چيت مملكت گە يلاق ۱۱ سوم .
Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.		

ياكى طاك

طاق آتار ديب بز قازاب طورغانده مشرق ياغينا
 كيس كينه تون ياغنده كوچلي براوط قابنا
 بوراب اوطقه كوزنى صادق، اوط توكلله نور ايكان
 بز شرفدن كوتكان ايزكي، چن، آزاد، طاك شول ايكان
 ايزكي طاك ياقتدردى اينلى چنلغنده بولدى چن
 كىلدى طاك وقتنده الهام بارچه ملتير اوچون.
 بزده آلدق الهامن - بر كه حيدق: اينك آكن
 تيكشركه ملتينك حاللارن هر برياغن:
 تيكشردى، تابشردى هر كشيگه اوز اشى
 قوزغانمى؟ اوز ايندن هيچ كشى هيچ بر كوچى
 طرشلب هر اش يولى برله طورى بارسن تليك!
 هر تليك قايتماس كيرى چن معناسى برلهن بليك.
 عبدالخنان اورازاى. «اوجوراي».

اواره دره جوبلر

امام نعمان افندى حسنى كه: «آناز» نك ۳ نچى جلدى
 باصلاغانى يوق. قورصاوى ترجمه حالى بر نچى جلدده يازلغان.
 ابدي (۹۵ نچى يتدن ۱۳۱ نچى بيت كه قدر).
 صابر عبدالمنوف افندى كه: مينم «محمدافندى» اسملى حكايتمنى
 باصارغه وعده بيرگان ايدگر، مين حاضر نده صوغش صفندن قايتوب
 ايسكى «شورا» لرنى قاراسام، مينم حكايتم همیشه باصلامغان، اول نى
 ايچون باصلامدى؟» ديگان مکتوبگر تابشردى. بز، باصارغه ديب
 وعده بيرگان حكايتمنى اونكان يل ۱۴-۱۵ نچى نومير «شورا» لرغه
 باصقان ايدك. كوره سگ آنگ امضاسى يا كئش قويلغان. بز كه
 شونين باشقه «محمد افندى» اسملى حكايتم تابشردلغانى يوق هم
 شول حكايتمنى باشقهنى باصو حقتده وعده قىلغانم زده يوقدر،
 اول حكايتمنى باشقه اورنلردن ازله رسز، بز اينى بلميمن.

تصحیح

۱۰ نچى نومير «شورا» نك ۵۲۵ نچى بيت ۲ نچى باغانا
 ۵ نچى يولده «ابى العربى» ديگان سوزنى «ابن العربى» ديب،
 ۲۳۳ نچى بيت ۲ نچى باغانا ۱۷ نچى يولده «علماسى» ديگان
 سوزنى «علامسى»، ۲۴۰ نچى بيت ۱ نچى باغانا ۱۴ نچى يولده
 «بر علمنى» ديگان سوزنى بر «علمنى» ديب، ۱۷ نچى يولده
 «تقليد لرك» ديگان سوزنى «تقليدنى» ديب اوقورغه نيوشلى.

يەش نوكلسون. كوكل جيكله يسون،
 ياقتلقتە آلمه امطلسون...
 چقسون اچدن آچى قاغوب، حسرت
 اور كونلر بارده اونطولسون...
 اونطولسون ده يەمسز، قارا كونلر
 يەش يوره كم بر آز كوچ آلسون
 كوچ آلسون ده يورمك، دردلى كوكل
 بوروتغيداي كوكده.. اوچالسون؟

اوزاقلامى تاغن كيتسەم ده مين
 يات اينلر كه، چيئكه، يراقغه
 اوزاق طورمام آنده تيز قايرمون
 طوعان اوسكان ايلگه - بو ياقغه...
 تهر صوغش، تهر قان يەش توگو،
 بر كون كيلور دنيا طنجلار...
 تهر طاوش؛ طوقتار مطلق، طوبلار،
 صنار، قريلور سونگو، قاجلر...
 جرالارچى دوستلر «شادلق» جرن،
 اوينا كرجى «برلك» كويلرن...
 اوشانام، تهر تبار قان يەش توگو،
 قارشولار بز «بهرام» كويلرن...

عبدالله بيگى

الله دنفته

هر تله كرنك قبوللغن تلهولر الله دن
 هر بز ايزكى آق ايندلر بر خداغه باغلاغان
 هر بر اشلرنك باشنده ياردم استه والله دن
 هيچ وقت ياردم كوتلمى بر خدا دن باشقه دن
 ياردمى زور، رحمتى كيك يارلىقى بنده لرن
 هيچ آنامى يالط اتوب باقرتا نورلى شه ملرن.

دراحيات آقچورينا

ШУРО

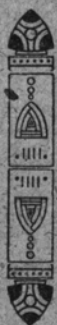
№ 11

ЮНЯ 1 = 1917 ГОДА.

”ابن تیمیہ“

رضاء الدین بن فخر الدین اثری

اسلام عالمینک ایک مشہور لڑندن بولغان ابن تیمیہ
نگ ترجمہ حالی، مسلکی و فکری یازلغان ۸۱۴
بتلک بر اثر در. حق پوختہ سی ایله برلکده ۹۰ تین.
هر بر مشہور کتابچیلرده ساتاور. باش اصقلا دی
»وقت« اداره سندہ.

”ابن عربی“

رضاء الدین بن فخر الدین اثری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمہ حالی حقندہ ترتیب
ایتولگان بو رساله در، موندہ ابن عربی ننگ مسلکی
واوزینہ خاص بولغان فکر لردن مهمتری ذکر ایتولگان.
۱۴۶ بیتده باصلغان بو رساله ننگ حق پوختہ سی برله
برلکده ۹۰ تین. باش اصقلا دی »وقت« اداره سندہ.

”تل یاریشی“

[»وقت« اداره سی طرفندن

نشر ایدامش در.]

حق: ۱ سوم ۲۰ پوختہ ایله ۱ سوم ۳۰.

ابن بطوطہ ننگ

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاء الدین بن فخر الدین

بهاسی ۵۰ تین. پوختہ ایله ۵۶ تین. باش اصقلا دی
»وقت« اداره سندہ.